

บทที่ ๔
คุณค่าสารคดีรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓

สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นสารคดีเล่าเรื่อง การไปท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเล่าประสบการณ์ ที่ได้พบเห็นในสถานที่ต่าง ๆ ผู้อ่านจะได้รับ ความรู้ ข้อคิดต่าง ๆ และความเพลิดเพลิน เป็นสารคดีที่มีคุณค่าแบ่งได้เป็น ๓ ประการ ตามหัวข้อดังนี้

๔.๑ คุณค่าด้านการให้สาระความรู้

๔.๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของต่างประเทศ

๔.๑.๒ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

๔.๑.๓ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

๔.๒ คุณค่าด้านการให้แง่คิด

๔.๒.๑ แง่คิดด้านคุณธรรม

๔.๒.๒ แง่คิดด้านวิธีการศึกษา

๔.๒.๓ แง่คิดด้านการอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม

๔.๒.๔ แง่คิดด้านการปกครอง

๔.๓ คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน

๔.๓.๑ การใช้ระดับภาษา

๔.๓.๒ สำนวนโวหาร

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ คุณค่าด้านการให้สาระความรู้

สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด มี คุณค่าในด้านการเสนอสาระความรู้ แก่ผู้อ่าน ในการเดินทางไปสถานที่ที่ผู้เขียนแต่ละคน ได้เดินทางไป เป็นสาระความรู้เกี่ยวกับสถานที่หรือประเทศ นั้น ๆ จึงเปรียบ เสมือนเป็นคู่มือการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ อีกด้วย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้จัก ประเทศที่ผู้เขียนได้เล่าไว้ในเนื้อหามากขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

๔.๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของต่างประเทศ

สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดมีเนื้อหาที่ผู้เขียนได้เล่าถึงวัฒนธรรมของต่างประเทศ ที่ได้ไปท่องเที่ยว ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศพม่า ประเทศเนปาล และ ประเทศญี่ปุ่น ให้คุณค่า ด้านความรู้ ด้าน วัฒนธรรมที่มี เอกลักษณ์และมีคุณค่าต่อผู้อ่านและผู้ที่จะไปท่องเที่ยว ตามตัวอย่าง ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเนปาล

ในสารคดี เรื่อง *เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนให้ความรู้ว่า คนเนปาลมีประวัติกานับถือศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ ดังความว่า

พระนางลักษมีเป็นเทวีแห่งโชคลาภและทรัพย์สินคฤหาสน์ ... มีเรื่องเก่าเล่ากันว่า พระนางลักษมีผู้เป็นเทวีของพระนารายณ์ และพระนางสุรัสวดีผู้เป็นเทวีของพระพรหมนั้น...พระนางลักษมีเป็นเทวีแห่งทรัพย์สินคฤหาสน์ พระนางสุรัสวดีก็เป็นเทวีแห่งวิทยาความรู้และศิลปะ ...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของคุณเขา. ๒๕๕๐ : ๑๕๕)

ฮินดูชนแบ่งการดำเนินชีวิตออกเป็น ๔ ช่วง

พรหมจารี เป็นช่วงเวลาตอนเด็กก่อนจะออกเรือน ...

ภฤหัสถ์ เป็นช่วงเวลาของการครองเรือน วานปรสัถ์ เป็นช่วงเวลาของการบำเพ็ญเพียร มุ่งหาหนทางดับทุกข์

ศันยาลี เป็นช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิตมนุษย์...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของคุณเขา. ๒๕๕๐ : ๖๐)

จากตัวอย่าง ให้คุณค่าความรู้แก่ผู้อ่านว่า ในสมัยก่อนคนเนปาลนับถือศาสนาพราหมณ์ มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าและชายาวามีอำนาจดลบันดาลให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง ความเชื่อเช่นนี้ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย

ต่อมาคนเนปาลได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ จึงเปลี่ยนความเชื่อและหันมาเคารพนับถือพระพุทธรูป รวมทั้งอดีตพระพุทธรูปและพระพุทธรูปในอนาคต ดังตัวอย่าง

“พระโพธิสัตว์มีญชุครี ” หมายความว่า “แสงสว่างแห่งความรุ่งโรจน์ที่อ่อนโยน ” พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการยกย่องในฐานะผู้ปรารถนาดีต่อสัตว์ปวง... จึงมักพบพระพุทธรูปของพระองค์ในปางถือพระขรรค์ อันเปรียบได้กับปัญญาที่ใช้ตัดกิเลสทั้งปวง และถือคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาด้วย

สำหรับเนปาลถือว่าพระโพธิสัตว์มีญชุครีเป็นผู้ให้กำเนิดดินแดนในหุบเขา การุณาณฑุอันเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างความเจริญทางจิตใจด้วยการเผยแผ่พุทธศาสนามายังดินแดนแห่งนี้นั่นเอง

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของคุณเขา. ๒๕๕๐ : ๓๘)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาวพุทธจะมีความเชื่อว่า พระโพธิสัตว์ เป็น ผู้ที่จะเกิดเป็นพระพุทธรูปในชาติต่อไป และยกย่องเคารพนับถือว่า พระโพธิสัตว์เป็นผู้มีสติปัญญาเลิศกว่ามนุษย์คนอื่น ๆ และยังมีความเชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดธรรมชาติของเมืองการุณาณฑุ และเป็นสัญลักษณ์ ทางศาสนาพุทธของคนในเมืองนี้ว่า คนเนปาลได้ยอมรับนับถือศาสนาพุทธมานานแล้ว

นอกจากนี้เมื่อชาวเนปาลมานับถือศาสนาพุทธก็ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปในอนาคตด้วย ดังความว่า

พระไมตรียะ “ไมตรียะ ” (Maitriya)... คนไทยรู้จักกันในนามว่า “พระศรีอริยมเตไตรยะ ” พระองค์เป็นอนาคตพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้ภายหลังจากที่พระพุทธศาสนาของ “พระพุทธโคตมะ ” จะลึกลงไปในอีก ๒,๕๐๐ ปีข้างหน้า

...

พุทธลักษณะของพระพุทธรูปไมตรียะจะแสดงออกบ่งบือน้ำอย่างยิ้มแย้มและมีพระเมตตา ผิวกายเป็นสีเหลืองหรือสีทอง ...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๕๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนเนปาลมีความเคารพศรัทธาศาสนาพุทธและได้ศึกษาศาสนาจนมีความเชื่อเรื่องอายุของศาสนาพุทธว่าจะยาวนาน ๒๕๐๐ ปี จากนั้นก็จะสิ้นโลกและเริ่มโลกใหม่ที่มีพระพุทธเจ้าชื่อพระศรีอริยเมตไตรย์

สรุปได้ว่า สารคดี เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา มีคุณค่าด้านความรู้ที่ทำให้ผู้อ่านทราบว่าประเทศเนปาลมีความเชื่อและนับถือศาสนาพราหมณ์กับพุทธศาสนาตามลำดับ โดยผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและนำมาเล่าไว้ในเนื้อหาสารคดี เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่คนเนปาลเคารพนับถือเทพ เจ้าและ พระพุทธเจ้า ที่นักท่องเที่ยวจะพบเห็นมากมาย ผู้เขียนได้อธิบายเรื่องราวที่เป็นวัฒนธรรมทางศาสนาในประเทศเนปาลอย่างละเอียดชัดเจน ทั้งลักษณะ การเรียกชื่อ ความเชื่อ ฯลฯ แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวเนปาลที่ได้รับ อิทธิพลของศาสนา ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่าชาวเนปาลมีความ สงบสุขจากอิทธิพลของศาสนา เป็น บรรยากาศทางสังคม ที่สงบ และ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศเนปาลด้วย

๒. วัฒนธรรมญี่ปุ่น

ในสารคดีเรื่อง ญี่ปุ่นหลากหลาย ผู้เขียนให้ความรู้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรม ที่น่าแปลกใจซึ่งแตกต่างจากคนชาติอื่น ดังเช่น ชาวญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการอาบน้ำรวมกันของผู้หญิงผู้ชาย ดังความว่า

แม้ภาพลักษณ์ของอนเซ็นจะเลื่อมเสีย แต่ผมคิดว่าคนญี่ปุ่นก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมการอาบน้ำรวมต่อไป เพราะการอาบน้ำรวมของคนญี่ปุ่นมีนัยทางสังคม รวมอยู่ด้วย ตำนานของชินโตบอกว่า หลังจากเทพเจ้าสร้างโลกเสร็จ แล้ว ได้ลงแช่น้ำเพื่อชำระตัวให้บริสุทธิ์ การแช่น้ำของชาวญี่ปุ่นจึงไม่ใช่แค่การทำความสะอาดร่างกาย แต่เป็นการทำให้ร่างกายบริสุทธิ์อีกประการหนึ่ง

ในสมัยโบราณ การอาบน้ำรวมเป็นช่วงเวลาสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อมูล เพราะคนญี่ปุ่นต่างชนชั้น ทั้งซามูไร ชาวนา ช่างฝีมือ พ่อค้า ฯลฯ พอเข้ามาแช่น้ำเหมือนกัน จากที่ไม่ค่อยได้คุยกันก็ ถือโอกาสคุยกัน จากที่แบ่งแยกชนชั้นก็รวมอยู่ในบ่อเดียวกันอย่างเท่าเทียม ในสมัยนั้นมีผู้หญิงคอยบริการถูหลังหรือนวดให้ลูกค้าด้วย แต่ทำไปทำมาเธอก็กลับทำไซดีไลน์ พลิกายจำหน่ายสมบัติส่วนตัวเสริมรายได้เสียนี้ รัฐบาลจึงต้องออกกฎหมายห้ามขายบริการแบบนั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๑๘

สมัยก่อนผู้หญิงและผู้ชายญี่ปุ่นอาบน้ำรวมกัน เรียกว่า “คองโยะกุ” (konyoku) เป็นแบบนั้นเรื่อยมาจนถึงปลายสมัยเอะโดะ รัฐบาลจึงสั่งให้แยกห้อง แต่ก็ยังมีคนฝืนอยู่ดี แหม ! วัวเคยขาม้าเคยขี่ เห็นกันมาเป็นร้อย ๆ ปี จะให้เลิกเห็นอย่างปัจจุบันทันด่วน เปลี่ยนไปแช่รวมกับพวกเดียวกัน ชีวิตย่อมขาดรสชาติเป็นธรรมดา

(ญี่ปุ่นหลากหลาย. ๒๕๔๘ : ๑๔๓)

จากตัวอย่างให้ความรู้ว่า ในประเทศญี่ปุ่นสมัยก่อน มีการอาบน้ำร่วมกันของชายและหญิง เป็นวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นสังคมชาวญี่ปุ่นที่ใช้เวลาอาบน้ำ ชำระร่างกาย พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ด้วยกัน โดยไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าอาย เพราะชาวญี่ปุ่นไม่ได้ถือเรื่องเพศเป็น สำคัญ วัฒนธรรมการอาบน้ำร่วมกัน ยังได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยไม่แบ่งแยกชนชั้น ทำให้ สังคมมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน แต่ปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมการอาบน้ำร่วมกันได้เปลี่ยนแปลงไป นับว่า เป็นประเพณีการอาบน้ำที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย จึงมีการอาบน้ำแบบแยกเพศ เป็นการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมเพื่อลดปัญหาสังคมจากการขายบริการทางเพศดังที่เกิดขึ้นในยุคก่อน

ประเทศญี่ปุ่นยังมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ตะเกียบ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมาย ตาม การใช้สอยที่แตกต่างกันมากมาย ดังความว่า

เนื่องจากตะเกียบเกี่ยวข้องกับคนญี่ปุ่นอย่างแยกไม่ออก มารยาทการใช้ ตะเกียบจึงมีหลายข้อ แต่ละข้อมีชื่อเรียกโดยเฉพาะ สำหรับใช้สอนลูกสอนหลานให้ จดจำไว้เวลาเข้าสังคม ฟังแต่ละข้อเหมือนเป็นเพลงดาบตะเกียบสังหารของเมืองซามูไร แต่ไม่ใช่ กลับเป็นสิ่งต้องห้ามในการรับประทานอาหารมารยาทเหล่านี้ได้แก่

มะโยะอิบะชิ (mayoibashi) ตะเกียบงวงวย เอาตะเกียบเขี่ยอาหารไปมาไม่ รู้จะเลือกคีบอะไร

ซะงูริบะชิ (saguribashi) ตะเกียบเสาะหา เอาตะเกียบคุ้ย ๆ ทหาอาหารที่ ตัวเองต้องการ

นะมิตะบะชิ (namidabashi) ตะเกียบหยาดน้ำตา สลัดน้ำแกงให้สะอาด จากปลายตะเกียบ

ซะเซะริบะชิ (seseribashi) ตะเกียบทิ่มแทง ใช้ตะเกียบแคะฟันแทนไม้จิ้ม ฟัน

ทะทะคิบะชิ (tatakibashi) ตะเกียบเคาะสะท้านถ้วย ใช้ตะเกียบเคาะถ้วย เมื่อต้องการขอข้าวเพิ่ม

โยะเซะบะชิ (yosebashi) ตะเกียบสอยดาว ใช้ตะเกียบเขี่ยหรือเลื่อน ภาชนะใส่อาหารเข้าหาตัว

เพลงตะเกียบเหล่านี้ห้ามดังออกมาใช้ได้เด็ดขาด มิฉะนั้นสังคมจะไม่ยอมรับ สำหรับคนต่างชาติ พลาดพลั้งครั้งสองครั้งคงไม่เป็นไร เพราะผู้ไม่รู้ย่อมได้รับการให้อภัย แต่มารยาทบางข้อเป็นสามัญญ์สำนึกที่ใคร ๆ ก็คงระลึกได้ว่าไม่ควรทำ ทาง ที่ดีที่สุดคือ เรียนรู้ธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมอื่นให้ถูกต้อง ผู้คนจะได้ยกย่องว่า มารยาทงาม

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๙๒)

จากตัวอย่าง ผู้อ่านจะได้รู้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการใช้ตะเกียบที่เคร่งครัด มี ข้อกำหนดการใช้และข้อห้าม ที่ละเอียดมากมาย สารคดีเรื่องนี้ให้ความรู้ว่า ตะเกียบไม่ใช่เป็นเพียง เครื่องใช้ในการคีบอาหารเข้าปากเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับความเชื่อต่าง ๆ ในชีวิตของชาวญี่ปุ่น และ ยังให้ความรู้ถือว่า ชาวญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญในเรื่อง มารยาทมาก นักท่องเที่ยวจึงควร

ปฏิบัติให้ถูกต้อง เมื่อต้องรับประทานอาหารญี่ปุ่น ใช้ ตะเกียบให้ถูกต้องเพื่อแสดงถึงการให้เกียรติคนญี่ปุ่นและคนอื่น และให้ตระหนักว่าสังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้แล้ว เรื่อง *ญี่ปุ่นหลากหลายมุม* ยังให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านการแสดงละครคะบุกิ ซึ่งเป็นการแสดงที่คะบุกิถ่ายทอดออกมา ศิลปะการแสดงของญี่ปุ่นที่มีรูปแบบเฉพาะตัวจากเรื่องราวที่อ่าน และเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่นมากขึ้น ดังความว่า

... “คะบุกิ” (คนไทยเรียกว่า “ละครคะบุกิ”) เป็นการแสดงดั้งเดิมของญี่ปุ่น จัดแสดงในโรงละครทั้งยังเป็นหนึ่งในสามของการแสดงหลักอันเก่าแก่ของญี่ปุ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ได้แก่ คะบุกิ (kabuki) ละครโน (no) และหุ่นเชิดบุนระกุ (bunraku) อาจเป็นเพราะคะบุกิสนุกกว่าละครโนและหาดูได้ง่ายกว่าหุ่นเชิดบุนระกุ เพื่อนชาวญี่ปุ่นจึงแนะนำให้ผมไปดูคะบุกิก่อน...

ขอย้อนกลับไปประมาณสี่ร้อยปี คือราวปี พ.ศ. ๒๑๔๖ หญิงนามว่า “โอะคุนิ” (Okuni) ผู้ดูแลศาลเจ้าอิซุโมะ (Izumo) ได้นำคณะของเธอซึ่งส่วนใหญ่เป็นหญิงไปแสดงระบำที่แม่น้ำคะโมะ (Kamo-gawa) ซึ่งแห่งขอด แม่น้ำสายนี้อยู่ที่นครเกียวโต เมืองหลวงเก่าของญี่ปุ่น ชื่อเสียงการแสดงของคณะเธอเลื่องลือไปทั่ว และการแสดงได้รับการขนานนามว่า “คะบุกิ”...

การแสดงคะบุกิในยุคแรกต่างจากยุคปัจจุบันค่อนข้างมาก เดิมคะบุกิเป็นการแสดงระบำรำฟ้อน แต่ปัจจุบันมีลักษณะความเป็นละครเข้ามาผสมผสาน และกลายเป็นการแสดงที่ประสานองค์ประกอบทางศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกัน มีทั้งการแสดงระบำ ขับร้อง รวมทั้งทักษะโลดโผน เช่น ลอยตัว ตีลังกาต่อสู้อยู่ เป็นต้น...

จิโดโมะโมะ เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับชนชั้นสูงสมัยโบราณ เช่น บอกเล่าความขัดแย้งในสมัยนาระและสมัยเฮอัน (Heian, พ.ศ. ๑๓๓๗ - ๑๗๒๘) ตัวละครอาจเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ เล่าเหตุการณ์ที่สะท้อนเรื่องราวต่างๆ เช่น ความเป็นวีรบุรุษ การเสียสละ ความภักดี และความตาย...

(ญี่ปุ่นหลากหลายมุม. ๒๕๔๘ : ๑๗๒ - ๑๗๙)

จากตัวอย่างสารคดีเรื่องนี้ มีคุณค่าในด้านการให้ความรู้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงคะบุกิของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรม ด้านศิลปะการแสดง อันสำคัญและสืบทอดมานานจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนถ่ายทอดประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมผ่านการดูละครคะบุกิ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น ที่ใช้ละครบอกเล่าประวัติศาสตร์และสังคมของชนชั้นสูง รวมทั้งความสามารถของคนญี่ปุ่นในปัจจุบันที่ปรับปรุงละครโบราณที่น่าเบื่อ โดยผสมผสานกับศิลปะใหม่ ๆ ทำให้ละครคะบุกิยังเป็นวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า สารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากหลายมุม* มีคุณค่าที่ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่นในแง่มุมที่น่าสนใจ โดยอธิบายรายละเอียดที่แตกต่างจากหนังสือความรู้อื่น ๆ เช่น เหตุผลของการอาบน้ำรวม วัฒนธรรมในการใช้ตะเกียบ บริโภคอาหาร และการแสดงละครโบราณ ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และมารยาทของชาวญี่ปุ่น นับว่าสารคดีดังกล่าว เป็นคู่มือการท่องเที่ยวที่ให้คำแนะนำแก่ผู้อ่าน เพื่อจะได้ไม่ปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง เมื่อเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น

๓. วัฒนธรรมพม่า

สารคดีที่ได้รับรางวัลมีสารคดีสองเรื่องที่ทำให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมของประเทศพม่า ได้แก่ สารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* และเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นคัตตู* แม้ว่าเหตุผลการเดินทางของผู้เขียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน แต่วัฒนธรรมที่ผู้เขียนได้สังเกตและ ปรากฏในเนื้อหาที่มีคุณค่าที่เสริมความรู้วัฒนธรรมของชนชาติมอญได้อย่างชัดเจน ดังความว่า

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๙ - ๒๐)

“มอญ” เป็นชนชาติหนึ่งที่ไม่มีประเทศปกครองตนเอง ทั้งที่เคยมีประวัติศาสตร์อันเรืองรองยิ่งใหญ่มาก่อนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เมื่อราวพันปีเศษล่วงมา การสู้รบกับพม่าเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์นับครั้งไม่ถ้วน นับแต่เริ่มตั้งอาณาจักร ไล่เรียงมาตั้งแต่กรุงละแเทิม กรุงเมาะตะมะ และกรุงหงสาวดี ต่างผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะมาโดยตลอด และในที่สุดประเทศมอญ หรือ “รามัญเทศะ” ก็ถูกลบออกไปจากแผนที่โลก เมื่อ กษัตริย์พม่านามว่าอลองพญา มีชัยชนะเหนือมอญอย่างเด็ดขาดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๐ ตรงกับสมัยสมิงทอพุทธเกษกษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงหงสาวดี กองทัพพม่ากรีธาทัพเข้ามายังอาณาจักรมอญ เผาผลาญบ้านเมืองและเข่นฆ่าผู้คนล้มตายนับศพไม่ถ้วน ต้องการบดขยี้มอญให้เหลือเหลือ ไม่ให้ฟื้นตัวขึ้นมาได้อีก แต่คนมอญบางส่วนอพยพหลบหนีเล็ดลอดเข้ามายังเมืองไทยได้หวังไปตายเอาดาบหน้า นับจากนั้นมอญก็เป็นชนชาติที่ไร้แผ่นดินมาจนทุกวันนี้

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๙)

...ชุดมอญนั้น ผู้ชายต้องสวมโลง์พื้นแดงลายตาราง เลื้อขาวเป็นหลัก ส่วนผู้หญิงสวมผ้าถุงพื้นแดงเชิงลายดอกพิกล เลื้อขาวหรือชมพูอ่อนยืนพื้น นอกนั้นก็ถือว่าเป็นชุดพม่า ดังนั้นในวันงานสำคัญของคนมอญจึงมีการรณรงค์และปลุกใจให้สวมใส่ชุดมอญดังกล่าว นับว่าเป็นกระแสชาตินิยมอย่างหนึ่ง ...

...เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของมอญดังกล่าวดำเนินเรื่อยมา จน ชาวมอญเองแทบไม่เหลือเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนอีกต่อไป ทุกวันนี้ผู้คนที่โลกรู้จักแต่ประเทศพม่า อักษรภาษาวัฒนธรรมประเพณีพม่า หลายคนพบแผนที่ประเทศมอญเก่าสมัยนักเดินเรือชาวโปรตุเกสเขียนไว้เมื่อสามร้อยปีก่อน พวกมันแปลกใจถามว่าประเทศมอญอยู่ที่ไหน คนมอญหน้าตาเป็นอย่างไร

... ทุกครั้งที่มีการประชุมระหว่างชนกลุ่มน้อย หรือแม้แต่การแสดงทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะที่ใดก็ตามในประเทศพม่า มอญจะเป็นกลุ่มที่มีคนสนใจและพูดถึงน้อยที่สุด เพราะมีการแสดงและการแต่งกายที่คล้ายคลึงกับพม่า ยิ่งเป็นการตอกย้ำเรื่องที่ว่า “มอญกับพม่าเป็นชนชาติเดียว กัน” ต่อมาราวปี พ.ศ. ๒๕๑๓ กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่างกุ่ม ... ค้นหาเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายมอญขึ้นมาใหม่ในการมีตัวแทนนักศึกษาได้กระจายกันลงพื้นที่สำรวจจดลวดลายผ้ามอญพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นลายที่เลิกทอกันไปแล้วบ้าง ไม่ค่อยได้รับความนิยม มบ้าง รวมทั้งผ้าในทึบ ห่อผ้าสี ซึ่งสืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพชนไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อได้ข้อมูลและตัวอย่างผ้า

มอญโบราณมาแล้ว กลุ่มนักศึกษาได้นำมาประมวลเอาลายและสีที่ใช้กันมากที่สุด
ปรับอีกเล็กน้อยให้เป็นชุดมอญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างในปัจจุบัน

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๒๔ - ๒๒๕)

จากตัวอย่าง ผู้เขียนได้ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ว่า ชนชาติมอญเป็นกลุ่มใหญ่ที่เคยมีอำนาจและ
ปกครองดินแดนพม่ามาก่อน เมื่อตกอยู่ใต้การปกครองของพม่า วัฒนธรรมชนชาติมอญถูกกลืนและ
ผสมผสานกับพม่าจนกลายเป็นวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ในปัจจุบันคนมอญที่มีความรู้ได้รื้อฟื้น
วัฒนธรรมการแต่งกาย เพื่อแสดงถึงเป็นเอกลักษณ์ของชาติมอญที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพม่าได้
ชัดเจน

สารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู* ผู้เขียนให้ความรู้วัฒนธรรมพม่า ได้แก่ การละเล่น
พื้นบ้านซินลง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันโดดเด่นของชาวพม่า ดังความว่า

ซินลงเป็นการผสมผสานระหว่างกีฬากับการเต้นรำ เป็นกีฬาประเภททีมที่ไม่
มีทีมคู่ต่อสู้... ซินลงไม่ใช่เกมการแข่งขัน กระนั้น ซินลงก็ต้องใช้ทักษะความพยายาม
อย่างสูง เช่นเดียวกับเกมที่ต้องชิงชัยกันอย่างถึงที่สุด จุดเน้นมิใช่ชัยชนะหรือปราชัย
หากแต่เป็นลักษณะการเล่นด้วยท่วงท่าสง่างาม

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู. ๒๕๕๓ : ๕๑)

จากตัวอย่างให้ควารู้ว่า การละเล่นกีฬาซินลง ผู้เล่นต้องใช้ความสามารถของอวัยวะ
ร่างกายและกลวิธีการเล่น โดยเน้นที่ความสวยงามจึงเป็นศิลปะมากกว่าจะการเอาชนะกัน ดัง
มีวิธีการเล่นทำพื้นฐานดังนี้

๑.เซ-พะยะ (Chae Phayar) เป็นทำพื้นฐานที่ง่ายสุด เล่นโดยใช้ปลายเท้าจิก
ลูกขึ้น เหมาะกับลูกที่มาทางด้านหน้าและใกล้ตัวประมาณ ๑ - ๒ ฟุต ใช้ส่งลูกให้
ผู้อื่น ทำนี้คล้ายลูกหลังเท้าของตะกร้อไทย เพียงแต่ต้องเน้นว่า เซ- พะยะ ใช้ปลายเท้า
(นิ้วเท้า) จิกช้อนลูกขึ้น มากกว่าการเตะด้วยหลังเท้าจริง ๆ แบบเตะฟุตบอล

๒.เซ-ควิน (Chae Khwin) เป็นการเล่นด้วยหน้าเท้า ... ผู้เล่นควรยกขา
เหยียดออกไปด้านข้างเพื่อเล่นท่าเซ-ควิน ... ทำนี้น่าจะตรงกับลูกแป (หน้าเท้า) ของ
ไทย

๓.ดู (Du) คือการใช้เข้าเล่นลูกเมื่อลูกเข้ามาด้านหน้า กรณีต้องการส่งลูกให้
เพื่อนก็อาจกระแทกเข้าให้แรงขึ้น ทำนี้ตรงกับท่าเข้า (หน้า) ของไทย

๔.เซ-พะวะ (Chae Phawar) กรณีลูกเลยผ่านตัวเราไปทางด้านหลัง นักซิน
ลงจะยกขาข้างหนึ่งไปไขว้อีกข้างแล้วใช้ฝ่าเท้าเตะ ทำนี้คล้ายกับท่าตบไขว้ของไทย
ถือเป็นท่ายากพอสมควร

...

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู. ๒๕๕๓ : ๕๘)

สำหรับท่าเล่นของผู้ชำนาญที่เรียกว่า ท่าแม่ไม้ ๑๐ ท่า ผู้เขียนได้ศึกษาอย่างละเอียดและบอก
เล่าในสารคดีไว้ดังนี้

๑.มหาดู (Mahar Du) เขียนตะกร้อไทยรู้จักกันในชื่อ “เข้าพม่า” เป็นท่าแรกซึ่งโดดเด่นและคลาสสิกที่สุดท่าหนึ่งของชินลง ใช้เล่นเมื่อลูกอยู่เหนือศีรษะก่อนมาทางไหล่ซ้าย แขนงหน้าสายตาจับจ้องที่ลูก เมื่อลูกกลับสายตาไปแล้ว ใบหน้ายังคงนิ่งค้างอยู่อย่างนั้น ขณะที่ย่อเข้าขวาแล้วยกขึ้นกระทิงลูกให้ไปยังทิศทางที่ลูกตกลงมา

๒.มหาจี (Mahar Gyi) ทิศทางลูกที่มาและการทำท่าแบบเดียวกับมหาดู เพียงแต่ไม่ใช่เข้า หากใช้ปลายเท้าจิกลูกขึ้นให้กลับไปยังทิศทางที่ลูกมาเป็นท่าที่ยากและงดงามอย่างยิ่ง

๓.มหาโยะ (Mahar Nyunt) ทิศทางลูกที่มาและการทำท่าก็เป็นแบบเดียวกับมหาจี แต่แทนที่จะใช้ปลายเท้าขวา ก็กลับใช้เท้าซ้ายเหยียดไปเล่นแทน ขณะที่หลักการในการแหงนหน้า ให้สายตาระยะลูกไว้ก่อน และเวลาเตะใบหน้า ยังคงแหงนค้างไว้ก็ยังคงอยู่

๔.ยินเลพะวะ (Yinlain Phawar) ใช้เล่นลูกที่ลอยเหนือศีรษะก่อนไปทางไหล่ซ้าย ผู้เล่นขยับเท้าเล็กน้อยให้เท้าซ้ายวาดไขว้มาทางด้านหน้า ตวัดฝ่าเท้าขึ้นเตะส่งลูกให้กลับไปทิศทางเดิม โดยที่ยังคงแหงนหน้าค้างไว้ ไม่มองตามลูกขณะเตะ เป็นท่าที่ต้องอาศัยความยืดหยุ่นของเท้าสูง รวมทั้งจังหวะและน้ำหนักการตวัดฝ่าเท้าต้องดีเป็นพิเศษ

.....

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรุ. ๒๕๕๓ : ๑๑๒)

จากตัวอย่าง ผู้อ่านจะได้รู้ว่า วัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านชินลงของชาวพม่าต้องใช้อวัยวะร่างกาย ทั้งเท้า ศอก ไหล่ ศีรษะ ฯลฯ อย่างชำนาญ ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าการเล่นตะกร้อของคนไทยที่ส่วนใหญ่เข้าใจว่าคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกับชินลงของพม่าอย่างไรด้วย วัฒนธรรมการเล่นของพม่าชนิดนี้ ทำให้เห็นทั้งความสามารถและการรู้จักใช้ร่างกายในการเล่น และ มิตรภาพ ของชาวพม่าด้วย เนื่องจากผู้เขียนยังได้มีโอกาสไป พม่าหลายครั้ง และได้ไปร่วมในเทศกาลชินลงกับชาวพม่า ทั้งที่รู้จักกันกับไม่รู้จัก โดยที่คนพม่าต่าง ๆ ก็ได้ปฏิบัติต่อผู้เขียนเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลทั้งสองเรื่องกล่าวถึงวัฒนธรรมในประเทศพม่า มีคุณค่าให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ได้รู้จักชนชาติพม่าและชนชาติมอญ ซึ่งในสมัยก่อนชนชาติมอญมีอำนาจและความเข้มแข็ง ปกครองประเทศพม่าในปัจจุบัน แต่ได้ถูกชนชาติพม่าแย่งชิงความเป็นใหญ่ และกลายเป็นว่าชนชาติมอญไม่มีแผ่นดินอยู่ ส่วนหนึ่งอพยพมาอยู่ในประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งกลายเป็นชนส่วนน้อยที่ถูกวัฒนธรรมพม่าครอบงำ นอกจากนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านชินลง ผู้อ่านจะเห็นภาพชาวพม่าที่มีความสามารถและได้เห็นถึงมิตรจิตระหว่างคนพม่ากับคนไทย จึงมีคุณค่าในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับพม่าอีกด้วย

๔. วัฒนธรรมอังกฤษ

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ เทศกาลเก็บเกี่ยว ในปลายฤดูใบไม้ผลิของชาวอังกฤษ เป็นเทศกาลที่เป็นวัฒนธรรมที่มีบทบาทสอนให้เด็กมีคุณธรรมความเมตตา ดังความว่า

วันนี้ก่อนเดินเข้าไปโบสถ์ เด็ก ๆ นำอาหารกระป๋องวางไว้รวมกันบนโต๊ะตรงประตูทางเข้าโบสถ์ ของกินเหล่านี้จะนำไปให้ผู้ไร้บ้านพักพิง จากคนที่มี... ไปสู่ผู้ที่ยากไร้... “That’s mine.” คนตัวเล็กใจกว้างบอกเพื่อน พลังชี้ให้ดูมะเขือเทศกระป๋องที่วางอยู่บนโต๊ะ พอยิ้มให้ลูกชาย มือหมุนเอาฉลากด้านที่มีรูปมะเขือเทศออกมาด้านหน้า ก่อนจูงมือกันเดินผ่านประตูหน้า เข้าไปนั่งบนม้านั่งยาวทำจากไม้มันวาว เพราะอายุและใช้งานมานาน เขาฉลองเทศกาลเก็บเกี่ยวกันอย่างนี้เองครับ

ให้เด็ก ๆ เรียนรู้การให้ วันนี้ ผมต่างจากคนอื่นตรงที่มาเพียงเยี่ยมชม ไม่ได้มาร่วมพิธีในฐานะคริสต์ศาสนิกชน ผมนึกไว้ว่า วันนี้ทวิ์ศาสนา

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๘๘)

จากตัวอย่างทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่า ชาวอังกฤษเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรม ดังที่ทั่วโลกยกย่องให้ คนอังกฤษเป็น “สุภาพบุรุษ” วัฒนธรรมด้านจิตใจที่ได้ปลูกฝังตั้งแต่วัยเป็นเด็ก ทำให้เห็นถึงบรรยากาศทางสังคมของประเทศอังกฤษที่ปฏิบัติด้วยความสุภาพ เรียบร้อย มีน้ำใจต่อคนที่อยู่ร่วมกันโดยเฉพาะคนที่ ด้อยโอกาส ที่มีความเป็นอยู่ยากจน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ ยังใช้เทศกาลประเพณีเป็นวิธีการสั่งสอนเด็ก ๆ ที่ดี ซึ่งให้ข้อคิดว่าประเพณีต่าง ๆ มีคุณค่าในด้านการอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี

๔.๑.๒ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

ในสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้ให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย การสร้างเครื่องใช้ เก็บรักษาอาหารคือ “ไหหิน” เนื่องจากท้องถิ่นที่ผู้เขียนเดินทางไปเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำสงคราม คนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตในการจับปลา เมื่อมี ปลาจำนวนมากก็ใช้ภูมิปัญญาเก็บถนอมอาหารไว้กินได้นาน ๆ โดยหมักปลากับเกลือทำเป็นปลาแดก เมื่อทำได้จำนวนมาก ก็จะทำภาชนะหลากหลายชนิดใช้บรรจุปลาแดก ดังความว่า

๑. ไหปากกว้าง หรือ ไหปากแคบ เป็นไหที่พบมากที่สุด ขนาดใหญ่เล็กแตกต่างกันไปตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เพราะเป็น ไหสำหรับบรรจุปลาแดกไว้ขาย ปากที่กว้าง ง่ายต่อการล้วงตักปลาแดกออกจากไห ไหปากกว้างนี้จะเรียกชื่อตามขนาดการบรรจุ ดังนี้

ไหแสน เป็นไหขนาดใหญ่สามารถบรรจุปลาแดกได้ ๑๐ หมื่น หรือ ๑๒๐ กิโลกรัม (๑๒ กิโลกรัม = ๑ หมื่น)

ไหไพ เป็นไหที่บรรจุปลาแดกได้ ๕ หมื่น หรือ ๔๐ กิโลกรัม

ไหโหล่ง คือไหที่บรรจุปลาแดกได้ ๑ หมื่น หรือ ๑๒ กิโลกรัม

๒. ไท้กับ หรือ ไท้หน้าหล่อ หรือ ไท้ตีนช้าง เป็นไท้ที่มีปากสองชั้นมีฝาปิด จะใช้สำหรับเก็บปลาแดกไว้บริโภคในครัวเรือน เพราะมีรางหล่อน้ำได้ ไว้ป้องกันแมลงหรือมดขึ้น

๓. ไท้ฮ้อง คล้ายกับไท้กับ แต่มีขนาดเล็ก รูปร่างอ้วนเตี้ย ใช้บรรจุปลาแดกไว้ใช้ในครัว บางทีใช้บรรจุเกลือหรือมะขามเปียกไว้ใช้ปรุงอาหารในครัว

...

(แม่น้าสี่เขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑๐๖)

จากตัวอย่างทำให้ผู้อ่านมีความรู้ว่า วิธีชีวิตของชาวบ้านที่แสดงถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคอีสานในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ จะจับปลาและใช้เป็นอาหารสำคัญของคนที่อยู่ริมแม่น้ำ เป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญและแม่น้ำสายนี้ก็เป็นแม่น้ำสายสุดท้ายของอีสานที่ยังไม่มีเขื่อนปิดกั้น จึงยังมีระบบนิเวศเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง ทำให้มีปลาเป็นอาหารมากมาย จนต้องเก็บถนอมอาหารไว้รับประทาน และมีเหลือนำไปขายได้อีกด้วย ซึ่งจะต้องใช้ภาษาที่เหมาะสม สารคดีเรื่องนี้จึงมีคุณค่าในการส่งเสริมให้รักษาสิ่งแวดล้อมและรักษาแม่น้ำที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ความรู้ด้วยว่า คนอีสานมีภูมิปัญญาในการ ทำภาษาและใช้ภาษา เรียกชื่อให้เป็นชื่อเฉพาะถิ่นอีสานอีกด้วย

๔.๑.๓ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

สารคดีทั้ง ๖ เรื่อง ผู้เขียนแต่ละคนได้เดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ตามเส้นทางที่ผู้เขียนได้วางแผนไว้ ผู้เขียนได้กล่าวถึง สถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้เดินทางไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยว จึงมีคุณค่าในการแนะนำสถานที่ที่ผู้อ่านควรรู้จักและใช้เป็นข้อมูล หากต้องการเดินทางไปท่องเที่ยว สารคดีทุกเรื่องจึงสามารถนำมาใช้เป็นคู่มือการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างสารคดีเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ผู้เขียนได้เล่าถึงการเดินทางไปสถานที่ ๒ แห่งที่น่าสนใจและเป็นจุดเด่น แสดงถึงลักษณะเฉพาะของประเทศอังกฤษ หรือเป็นสไตล์อังกฤษ ได้แก่ ตลาดเซนต์นิโคลัส และพิพิธภัณฑ์ของบริสตอล ดังความว่า

ตลาดเซนต์นิโคลัส ที่คอนสตรัท มั กเป็นที่แวะของใคร ๆ ที่มาเยี่ยมบริสตอล เป็นที่เที่ยวตามแนวอังกฤษ คือไม่ได้ใหญ่โตอะไรนัก เป็นถนนสายเก่า มีหลายอาคารที่ได้รับการดูแลรักษาไว้อย่างดี บางส่วนมีการปรับปรุงภายในสำหรับธุรกิจใหม่ที่มาใช้อาคาร สถาปัตยกรรมเก่าใหม่ผสมผสานกันลงตัวดี มีทั้งร้านที่อยู่ในอาคารและที่เป็นแผงขายของ หลายร้านขายของจากต่างบ้านต่างเมือง...

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๕๘ : ๔๓)

...พิพิธภัณฑ์ของบริสตอลแห่งนี้ไม่ได้ใหญ่โตมโหฬารครับ อาคารเก่าได้รับการปรับปรุงเป็นบ้านของสิ่งตั้งแสดงสารพัด แต่เป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ที่ได้รางวัล มีทั้งข้าวของจากยุคโบราณ มีสตั๊ตส์ฟฟี ภาพเขียนเก่า เครื่องเงิน หินชนิดต่าง ๆ เครื่องดนตรีอายุมาก ให้ได้ตามเก็บความน่าทึ่งของโลกอดีต

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๕๘ : ๑๕๖)

จากตัวอย่าง ผู้เขียนแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักตลาดเซนต์นิโคลัส และพิพิธภัณฑ์ของ เมืองบริสตอล ว่า มีจุดเด่นเป็นสถานที่ที่น่าไปท่องเที่ยว และยังทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงบรรยากาศของเมืองบริสตอล ซึ่งเป็นเมืองที่ รวมศิลปะคลาสสิกและ ศิลปะทันสมัยไว้ด้วยกัน ทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรม ต่าง ๆ และการดูแลรักษาสิ่งของโบราณที่ทำได้ดี เป็น สถาปัตยกรรม ที่เป็นสไตล์อังกฤษโบราณ ซึ่ง ให้ความรู้ ว่า คนในประเทศ อังกฤษช่วยกันรักษาวัฒนธรรมเก่าแก่ของประเทศ เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นถึงที่มา ของตัวเองหรือประวัติศาสตร์ของชาติ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่ารายได้จากนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การเล่าถึงสถานที่อย่างละเอียด สามารถใช้เป็น ข้อมูลในคู่มือการท่องเที่ยวได้เป็น อย่างดีอีกด้วย

ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู* ผู้เขียนได้กล่าวถึงสถานที่ที่น่าสนใจมากมาย มี คุณค่าในด้านการศึกษาแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังความว่า

สายขึ้น อองมุวินพาไปเจาะเจดีย์เด่น ๆ หลายแห่ง วัดอนันดา วัดตะบิณยู บุปผา หรือวัดน้ำเต้า ชเวกูยี้ ตีโลมินโล ธันมะยางจี เป็นต้น แต่ละที่ต่างมีความโดดเด่น ความเป็นมา ศิลปะการก่อสร้าง แตกต่างและหลากหลายน่าสนใจพอกัน ผมอด เปรียบเทียบถึงท่าทางหลากหลายน่ารัก ๆ ชนิดของชินลงไม้ได้ หรือความหลงใหล ในบางสิ่งบางอย่าง ก่อกำเนิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ท้ายสุดแล้วจะนำมาซึ่งความ ดงงามหลากหลาย เป็นมรดกแก่คนรุ่นหลัง

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๒๑๑)

อองมุวินจอตลอดให้เราไปชมแคนดาเครก ซึ่งเคยปั่นเรือแพกผ่อนแบบคันทรี ของอังกฤษ อันแสนสะดวกสบายของบริษัททอมเบย์ เบอร์มาสร้างเมื่อราว ๑๐๐ ปี ก่อน ปัจจุบันรัฐบาลทำเป็นโรงแรมราคาแพงชื่อตริเมียง จากนั้นมุ่งหน้าไปยังวัดจินที่ สร้างโดยชาวยุณนานอพยพ หลังคาสีเหลืองอ่อน สีสนของวัดสดสวยชวนมอง เป็น แบบจีนผสมลายพม่าบ้างในบางรายละเอียด นอกจากรูปปั้นพระถึงซิมจิ้งและสินโตคู่ ใหญ่แล้ว ที่เป็นเอกลักษณ์คือหอคอยหกชั้นให้ขึ้นชมวิวและพักผ่อน

จุดหมายต่อไปคือถ้ำเป็กชินเมียง ก่อนถึงมีสะพานแขวนเล็ก ๆ สำหรับคน เดินคู่ขนานไปกับทางรถ ทางเข้าถ้ำเป็นลานปิกนิกและเล่นน้ำตก ทางเดินในถ้ำมีน้ำ หยดจากผนังหินตลอดเวลา เราต้องเดินไต่ระดับขึ้นสูงตามขั้นบันไดชัน กระทั่งบนสุด จึงเห็นพระมหามุนีจำลององค์สวย เดินกลับลงมาลานกว้างอันเป็นแผงร้านขายของที่ ระลึก เราซื้อเสื้อยืดหน้าอกสกรีนรูปกลองยาว ปัก PCM Pyin U Lwin (PCMคือ อักษรย่อของถ้ำเป็กชินเมียง) แล้วไปเหมาข้าวโพดต้มทั้งฝักและข้าวต้มมัด ซึ่งมัดใหญ่ กว่าบ้านเราราวสองเท่าเป็นมือเที่ยง

เราท่องเที่ยวต่อไปยังน้ำตกปกเวก...

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๒๒๘)

เนื้อหาดังกล่าว มีคุณค่าให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่น่าสนใจในประเทศพม่า ทั้งที่พัก ของนักท่องเที่ยวที่เป็นบ้านแบบชนบทที่รับอิทธิพลมาจากคนอังกฤษ ธรรมชาติที่เป็นถ้ำ น้ำตกต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนชาวพม่ามีความศรัทธาศาสนา จึงมีสถานที่ที่เป็นจุดเด่นของประเทศพม่า ที่เป็น

วัดและเจดีย์ต่าง ๆ มีรูปแบบต่างกัน นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีสถานที่ที่น่าเที่ยว น่าชม ให้ความสนุกสนานในการท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของผู้เขียน เช่น ตลาดสด และที่อยู่อาศัยที่ปรับใช้ป็นร้านขายของพื้นเมือง สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวพม่า ที่ยังคงรักษาประเพณีที่ดีของชาวบ้าน รวมทั้งมีสถานที่ที่แปลกน่าสนใจ เช่น แปลงผักลอยน้ำ ซึ่งให้ความรู้ ชาวพม่ามี ภูมิปัญญาที่รู้จักใช้วัชพืชและตะกอนของทะเลสาบมาใช้ปลูกพืชผักในทะเลสาบ เป็นต้น

นอกจากนี้สารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ก็ได้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศพม่าที่ไม่ซ้ำกัน ดังความว่า

วัดกะด้างเป็นวัดขนาดเล็กที่บูรณะขึ้นใหม่จากวัดร้างของชาวกะเหรี่ยง มีเพียงโบสถ์ขนาดเล็กที่ยังสร้างไม่เสร็จ ขาดทั้งบานประตูและหน้าต่าง มีศาลาอเนกประสงค์ชั้นเดียวขนาดห้าห้องหลังหนึ่งที่ใช้สวดมนต์เช้า – เย็น ฉันทเพลฟังเทศน์ พร้อมทั้งเป็นกุฏิของเจ้าอาวาสไปในตัว บนเนินเขาเตี้ย ๆ ทั้งสองลูก สร้างเจดีย์ขนาดสูงประมาณสามวาไว้ลูกละองค์ที่เพ็งยกฉัตรเสร็จ และเพ็งหมาแหงนหลังคามุงแฝกที่ปลูกสร้างง่าย ๆ สำหรับปรุงอาหารอีกหนึ่งหลัง

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๗๒)

เมื่อเดินมาถึงตลาดที่เราผ่านไปเมื่อเช้า ถึงสี่แยกไฟแดง หากเลี้ยวขวาก็จะเป็นทางตรงไปประตูทางขึ้นด้านทิศเหนือของพระเจดีย์ แต่แยกทางด้านซ้ายของเรา ผมเห็นมีวัดตั้งอยู่และมีรูปปั้นนูนต่ำสีทองขนาดใหญ่บนผนังตึกเป็นรูปหงส์ จึงแน่ใจว่าต้องเป็นวัดมอญแน่นอน ผมก็วีทอเดินเข้าไปดูใกล้ ๆ พบว่าเป็นวัดสองวัดรั้วติดกัน วัดขวามือ อเปี้ยวัดพม่า ส่วนด้านซ้ายมือเป็นวัดมอญ มีภาษามอญเขียนไว้ว่า “วัดโน่นทอ” แปลว่า วัดมณเฑียรทอง ... วัดนี้มีชื่อเสียงมากในด้านการสอนหนังสือ การเรียนพระปริยัติธรรมมอญ และพระวัดโน่นทอนี้ยังแตกฉานในศาสตร์หลายด้าน แต่งตำรับมากมายขึ้นชื่อ...

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๙๙)

“กรีนโฮเต็ล” เป็นโรงแรมที่อยู่ไม่ไกลจากพระเจดีย์ พอเดินถึงกันได้ภายในสิบห้า นาที เจ้าหน้าที่เคาน์เตอร์ขอบัตรประชาชนของเราทั้งสองคนเพื่อบันทึกรายละเอียดแขกที่เข้าพัก ... สภาพของโรงแรมก็สะอาดสะอ้าน มีระบบรักษาความปลอดภัยรอบคอบ พนักงานสุภาพ เต็มใจกระเป๋าก็ทำหน้าที่ได้ดีเข้มแข็ง และผมให้ทิปไป ๑๐๐ จัต ตก ๔ บาทไทย ซึ่งก็ไม่มากนักสำหรับเมืองพม่า

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๙๖)

จากตัวอย่างผู้เขียนได้ ให้ความรู้ วัดพม่าที่มีอยู่มากมาย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นของประเทศพม่า และเป็นแรงบันดาลใจของนักท่องเที่ยวที่มุ่งหน้าเดินทางไปประเทศพม่าด้วย เนื่องจากผู้เขียนเป็นชนชาติมอญ จึงเขียนสารคดีที่แตกต่างจากสารคดีท่องเที่ยวประเทศพม่าเรื่องอื่น ๆ ผู้เขียนได้แนะนำสถานที่ที่เป็นวัดมอญ นอกจากวัดโน่นทอตามตัวอย่างแล้ว สารคดีเรื่องนี้ยังแนะนำวัดมอญอีกหลายแห่ง มีวัดกะมาชิม วัดสิงฆุตตะระ และวัดมณิบุฬาราม สารคดีจึงมีคุณค่าที่ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักวัฒนธรรมมอญที่โดดเด่นในด้านสถาปัตยกรรมวัดได้มากขึ้น

ในสารคดีเรื่อง ญี่ปุ่นหลากมม ผู้เขียนได้เล่าถึงเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักประเทศญี่ ปุ่นมากขึ้น และเลือกกล่าวถึง สถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติและสภาพที่สำคัญ ที่ผู้เขียนรวมทั้งนักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวด้วยกัน ดังความว่า

วันรุ่งขึ้น พี่ฝาเป็นใจ อากาศดีทั้งวัน พวกเราออกเดินทางจากโรงแรมและเริ่มทัศนศึกษาที่สวนเคียวโงะกุ- ฟุคิเดชิ (Kyogoku-fukidashi) สวนแห่งนี้มีความพิเศษ คือ น้ำในบ่อของสวนมีแร่ธาตุสูง อุณหภูมิของน้ำอยู่ประมาณ ๖ องศาเซลเซียสตลอดปี ทางการญี่ปุ่นประกาศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ให้น้ำในบ่อของที่นี่เป็น “หนึ่งในน้ำร้อยแห่งที่ดีที่สุดของญี่ปุ่น”

สวนนี้อยู่ใกล้กับภูเขาโยเทอิ (Yotei) น้ำฝนและหิมะที่ตกสู่ภูเขาถูกน้ำอุ่นดูดซับไว้ พอสะสมนานเข้า น้ำจึงไหลพุ่งออกมาจากบริเวณเชิงเขา และไหลรินลงสู่สวนแห่งนี้ สามารถดื่มได้โดยตรงจากบ่อ นักท่องเที่ยวมักนำภาชนะไปบรรจุน้ำไว้ดื่มกัน คุณไกด์สาวของเราบอกว่า “น้ำที่นี้นอกจากอร่อยแล้ว ดื่มเข้าไปยังทำให้ดูอ่อนกว่าวัยและสวยขึ้นด้วยนะ ” ผมจึงไม่แปลกใจเลยเมื่อเห็นสาว ๆ ในคณะของเราเตรียมขวดกันคนละใบสองใบเอาไว้ใส่น้ำแร่เสริมความสวย

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๑๙๙)

จากตัวอย่างผู้เขียนแนะนำสถานที่ คือ สวนเคียวโงะกุ- ฟุคิเดชิ เป็นสถานที่ที่มีความพิเศษ เพราะว่ามีบ่อน้ำที่มีแร่ธาตุสูง และอุณหภูมิที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจ ว่าชาวญี่ปุ่นสนใจเรื่องสุขภาพ นอกจากนี้ยังนิยมธรรมชาติ คนญี่ปุ่นมีความรู้ความสามารถในการจัดสวน และการประดับตกแต่ง การ ตัดแต่งกิ่ง ต้นไม้ จนได้รับการยกย่องว่า ชาวญี่ปุ่นสามารถจัด สวนได้ยอดเยี่ยม แสดงให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นนิยมรักษารธรรมชาติ

ในสารคดี เรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา เป็นสารคดีที่สำทอนให้เห็นว่า เนปาลเป็นประเทศที่มีศาสนาพุทธที่มั่นคง จึงเป็นประเทศที่มีสี่สันทางศาสนา และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็เดินทางไปเนปาล เพื่อแสวงหาความสงบทางจิตใจ หรือเพื่อไปศึกษา ความรู้ บูชาศาสนา ผู้เขียนจึงได้แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับศาสนามากมาย ดังความว่า

“ลวยัมภูนาถ” เป็นสถูปที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของเนปาลทั้งในแง่ของความเก่าแก่มากกว่า ๑,๖๐๐ ปี และยังเป็นจุดหมายตาที่สำคัญของเมือง เนื่องจากสร้างขึ้นบนยอดเขาที่มีความสูงประมาณ ๓๐๐ เมตร ชื่อของสถูปมีความหมายว่า “ผู้ตรัสรู้เอง” อันหมายถึง “พระอิสิพุทธ” ตามตำนานของเมืองกาฐมาณฑุ

ตัวสถูปเป็นทรงโอคว่ำสีขาวนวลตา เนื่องจากถูกราดทับด้วยน้ำปูน ขาวเป็นประจำทุก ๆ ปี เหนือองค์ระฆังขึ้นไปเป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยมปิดทองที่เรียกว่า หัมมิกา และวาดรูปดวงตาไว้ทั้งสี่ด้าน เหนือขึ้นไปมีหน้าบันทรงสามเหลี่ยมลักษณะคล้ายกับไตรนะประดับอยู่ และมีปล้องไฉนที่มีลักษณะเหมือนถาดกลมวางเรียงซ้อนกันจากใหญ่เรียวยาวขึ้นไปหาเล็ก ซึ่งมีความหมายถึงกงล้อแห่งธรรมะ หรือธรรมจักรนั่นเอง

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๕๒)

“ในเสน่ห์ลึกลับของจัตุรัส อันเป็นแหล่งรวมมรดกทางสถาปัตยกรรมจำนวนมากมายแห่งนี้ ได้ทำให้ผู้มาเยือนต้องสละเวลาหลายโมงยามไปกับสิ่งอัศจรรย์รอบ ๆ จัตุรัส รวมไปถึงบรรดาศาสนสถานจำนวนนับไม่ได้ในจัตุรัสแห่งนี้”

...ตัวเข้าชมจัตุรัสพระราชวังประตุนุมนานราคา ๒๐๐ รูปี และมีอายุเพียงหนึ่งวันเท่านั้น...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๘๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศเนปาลเป็นประเทศที่มี สภาพแวดล้อมและ บรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ผู้เขียนได้เล่าถึงสถาปัตยกรรมทางศาสนา ทั้งลักษณะและความเป็นมาของ รูปปั้นต่าง ๆ นอกจากตัวอย่างดังกล่าว ยังมีอีกหลายที่ เช่น กาฐมัณฑล กุมารี บาฮาล เทวาลัยมาจู เทวาลัยชิวะ-ปารวตี เทวาลัยชัยสิน เทวาลัยเทคัตลีส เสากษัตริย์มัลละ เทวาลัยจกกันนาถ เป็นต้น ซึ่งมีคุณค่าแก่ผู้ศรัทธาทั้งหลายได้ด้วย

สารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนเดินทางที่เพื่อไปทำงานเกี่ยวกับมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ เป็นสถานที่ในชนบทที่ผู้เขียนได้แนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จัก หมู่บ้านชาวเนปาลที่มีลักษณะโดดเด่น ดังความว่า

...นับเป็นสิ่งประดับที่มีชีวิตจริง ๆ ของชุมชน “บ้านท่าลี่” หมู่บ้านที่มีลำน้ำสงครามโอบล้อมอยู่เหมือนรูปครึ่งวงกลม สิ่งที่โดดเด่นที่สุดของหมู่บ้านนี้คือลำน้ำสงคราม ช่วงที่ไหลผ่านบ้านท่าลี่ มีสภาพท้องน้ำเป็นแก่งหินที่มีรูปร่างต่าง ๆ กันมากมาย เช่น แก่งเต่า แก่งเกี้ยว แก่งจันทร์ แก่งสี่ เป็นต้น ลำน้ำสงครามบริเวณนี้ชาวบ้านต่างเล่าลือกันว่าเป็นแหล่งที่มีปลาชุกชุมที่สุดแห่งหนึ่งในลำน้ำสงคราม แก่งเหล่านี้จะพ่นน้ำขึ้นมาเมื่อน้ำในลำน้ำงวดลง จะปรากฏรูปร่างสวยงามแปลกตา ท้องน้ำที่เคยขุ่นข้นเมื่อฝน จะค่อย ๆใสขึ้นเมื่อท้องฟ้าสิ้นน้ำเงินโปรงกระจ่างในต้นฤดูหนาว เมื่อน้ำลดมาก ๆ ในฤดูแล้งก็จะปรากฏหาดทรายริมตลิ่งน้ำที่แห้งงวดลง ๆ สองฝั่งลำน้ำเป็นทิวไร่บ้านที่ยืนต้นสูงใหญ่เป็นทิวแถว ความสวยงามตรึงตราทำให้ปัจจุบันบ้านท่าลี่กลายเป็นที่ที่คนนิยมมาเที่ยวเยี่ยมเยือนพักผ่อนหย่อนใจมิได้ขาด

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๔๙-๕๐)

จากตัวอย่างทำให้ผู้อ่านได้รับรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ควรจะไปท่องเที่ยวว่า บ้านท่าลี่เป็นหมู่บ้านที่มีทิวทัศน์สวยงาม มีแก่งหินที่แปลกตา ธรรมชาติแวดล้อมของหมู่บ้านแห่งนี้ในปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นสถานที่ที่ผู้คนชอบเดินทางมาพักผ่อน เป็นวิถีชีวิต ที่ตามแบบ ดั้งเดิม เรียบง่ายของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีความสุขในการดำเนินชีวิต จึงเป็นสถานที่ที่ เหมาะกับคนในเมืองหรือคนที่ใช้ชีวิตแบบรุนแรงและรวดเร็ว

๔.๒ คุณค่าด้านการให้แง่คิด

สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด มีคุณค่ามุ่งเน้นสาระความรู้ของวัฒนธรรม แต่ละประเทศแก่ผู้อ่านเป็นหลัก แต่ยังคงสอดแทรกแง่คิดที่เสริมสร้างคุณค่าทางปัญญาแก่ผู้อ่านอยู่เสมอ ช่วย

ให้ผู้อ่านนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีกำลังใจ มีความสุข และ ช่วยให้โลกน่าอยู่มากขึ้น การศึกษาวิเคราะห์ได้พบว่า คุณค่าในด้านการให้แง่คิดแก่ผู้อ่าน สามารถแบ่งเป็น ๔ ประการ ได้แก่ แง่คิดด้านคุณธรรม วิธีการศึกษา การปกครอง และการอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒.๑ แง่คิดด้านคุณธรรม

สารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้กล่าวถึงการแบ่งปันเครื่องใช้โดยชาวอังกฤษจะวางสิ่งของของตัวเองไม่ต้องการใช้แล้ว แต่ยังใช้งานได้ไว้หน้าบ้าน กับ แง่คิดการมีคุณธรรมความเมตตาโดยกล่าวถึงเทศกาลที่สอนเด็กให้รู้จักแบ่งปันกันในชุมชน เพื่อให้แง่คิดในด้านคุณธรรม ดังความว่า

บริสตอลก็เหมือนเมืองทั่วไป ที่มีทั้งผู้ที่มีรายได้มาก...รายได้น้อย บางวัน...
เจ้าของบ้านบางบ้านก็ยกเอาสิ่งของที่ไม่ใช้มาวางหน้าบ้าน ...ปิดป้ายบอกว่ายังใช้
งานได้ดีอยู่เลย ...ถ้าจะเอาไปใช้ ...ยกไปเลย บางคนก็ยกไปให้ร้านขายของมือสอง
เพื่อการกุศล ซึ่งมีหลายร้านที่แถวถนนไวท์เลตส์ ซึ่งเป็นย่านธุรกิจที่คึกคักอย่างหนึ่ง
ของวางหน้าบ้านที่ผมเคยเห็นทั้งใหญ่ทั้งเล็ก เครื่องซักผ้า ...เก้าอี้...วิทยุ...
 ฯลฯ ได้เห็นร่องรอยความเผื่อแผ่บ้างก็ทำให้อุ่นใจหน่อย สบายใจว่า สังคมดี ๆ มี
อยู่ แต่บอกไว้ก่อนว่าไม่ได้มีข้าวของอย่างนี้อยู่ทั่วไปหมดหรอก ...บางวัน... บางที่
เท่านั้น ถ้าอยากชื่นใจมาก ๆ อยากเห็นการให้ที่สมำเสมอก็ไปดูร้านขายของมือสอง
ได้ เพราะมีข้าวของเวียนมาใหม่ไม่ขาด แสดงว่าคนบริจาคนั้นสมำเสมอ

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๐๑)

วันนี้ก่อนเดินเข้าไปโบสถ์ เด็ก ๆ นำอาหารกระป๋องวางไว้รวมกันบนโต๊ะ
ตรงประตูทางเข้าโบสถ์ ของกินเหล่านี้จะนำไปให้ผู้ไร้บ้านพักพิง จากคนที่มี...ไปสู่
ผู้ที่ยากไร้... "That's mine." คนตัวเล็กใจกว้างบอกเพื่อน พลังชี้ให้ตุ่มมะเขือเทศ
กระป๋องที่วางอยู่บนโต๊ะ พอยิ้มให้ลูกชาย มือหมุนเอาฉลากด้านที่มีรูปมะเขือเทศ
ออกมาด้านหน้า ก่อนจุมมือกันเดินผ่านประตูหน้า เข้าไปนั่งบนม้านั่งยาวทำจากไม้
มันวาว เพราะอายุและใช้งานมานาน เขาฉลองเทศกาลเก็บเกี่ยวกันอย่างนี้เองครับ
ให้เด็ก ๆ เรียนรู้การให้ วันนี้ ผมต่างจากคนอื่นตรงที่มาเพียงเยี่ยมชม ไม่ได้มาร่วม
พิธีในฐานะคริสต์ศาสนิกชน ผมนึกไว้ว่า วันนี้ทำวีรกรรม

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๘๘)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนโดยเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้พบเห็น การเข้าร่วมเทศกาลของ
คนอังกฤษ เพื่อให้แง่คิดในด้านคุณธรรมแก่ผู้อ่านว่าควร มีความเมตตา และ รู้จักประหยัดสิ่งของ สิ่ง
ตัวเองไม่ต้องการ หรือเหลือใช้สามารถแบ่งปันเพื่อช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งก็เป็นประโยชน์สำหรับทุกคน
เป็นการร่วมมือกันเพื่อทำให้สังคมที่เราอยู่ เพื่อให้โลกที่เราอยู่สวยงามมากขึ้น

๔.๒.๒ แง่คิดด้านวิธีการศึกษา

สารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* เนื่องจากผู้เขียน เป็นคนไทย และได้มีโอกาสศึกษาเรียนต่อที่
ประเทศญี่ปุ่น เป็นประสบการณ์ที่ตนเองได้ใช้ภาษาต่างประเทศ จึงให้แง่คิดเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้
ภาษาและการใช้ชีวิตที่ต่างประเทศ ดังความว่า

เมื่ออยู่ในต่างประเทศ การเลือกคบคนเป็นเรื่องสำคัญ การคบเพื่อน นานาชาติบ้าง จะช่วยให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างวัฒนธรรมมากขึ้น และเป็นการ เพิ่มสีสันให้แก่ชีวิต อยู่ญี่ปุ่น ผมได้เพื่อนต่างเชื้อชาติหลายคน เช่น บราซิล เวียดนาม ออสเตรเลีย สวีเดน อินเดีย บังกลาเทศ เพื่อนบางคนมาจากประเทศที่ผมไม่เคยคิด มาก่อนว่าในชีวิตจะได้พูดคุยกับคนชาตินี้ เช่น ไอซ์แลนด์ มองโกเลีย ปาปัวนิวกินี เจอคนหลากหลายขนาดนี้ รู้สึกตื่นเต้นอย่างบอกไม่ถูก

นอกจากเพื่อนนานาชาติแล้ว การหันเหออกจากแวดวงนักศึกษาไทยและคบหาเพื่อน ญี่ปุ่นถือเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้มีโอกาสฝึกภาษา และช่วยให้ เข้าใจวิถีชีวิตการเรียนของนักศึกษาญี่ปุ่นได้แจ่มชัดขึ้นอีกด้วย

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๕๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียน มีแง่คิดที่แก่ผู้อ่านว่า การเรียน ที่ต่างประเทศ ควร จะคบหา เพื่อนเป็นคนชาตินั้นมากกว่าอยู่กับเพื่อนที่มาจากประเทศเดียวกัน เช่นผู้เขียนได้ศึกษาต่อที่ประเทศ ญี่ปุ่น การ คบกับเพื่อนชาวญี่ปุ่น ทำให้ผู้เขียนเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น และยังมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นให้ถูกต้องชัดเจน ปัจจุบันนี้ เศรษฐกิจได้พัฒนาและมีการ แลกเปลี่ยนความรู้ ต่าง ๆ และด้าน เทคโนโลยี ที่ทันสมัย ปัจจุบันมีผู้ที่เดินทางไปต่าง ประเทศ เพื่อ ศึกษาเรียนรู้ที่ต่างประเทศเป็นจำนวนมากมาย แ่งคิดที่ผู้เขียนได้ กล่าว จึงมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ แก่ผู้ที่ศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปเป็นแนวทางการใช้ชีวิตในต่างประเทศ

สารคดี ญี่ปุ่นหลากมมม ยังกล่าวถึง ระบบการเรียนของประเทศญี่ปุ่น และให้ความรู้แง่คิดใน ด้านวิธีการศึกษาของคนญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับคนอเมริกา ดังความว่า

ระบบการเรียนในญี่ปุ่นเหมือนกับไทย คือ ประถม ๖ ปี มัธยม ๖ ปี ปริญญาตรี ๔ ปี ผมผ่านการเรียนในเมืองไทย อเมริกา และญี่ปุ่น พอจะประมวลภาพรวมได้ว่า ในห้องเรียนของนักเรียนไทยและนักเรียนญี่ปุ่นมักไม่ค่อยมีการอภิปรายหรือ แสดงความคิดเห็นเท่าไร แตกต่างจากห้องเรียนของนักเรียนอเมริกัน อาจารย์ส่งเสริม ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตั้งแต่เด็ก โดยถามว่า “เห็นด้วยหรือไม่” แล้ว ตามด้วยคำถามว่าทำไมจึงคิดเช่นนั้น บาง ครั้งคำถามง่าย ๆ เช่น “รู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับ เรื่องนี้” ก็เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้รู้จักคิด แต่ในห้องเรียนใน ไทยและญี่ปุ่นมัก เป็นการเรียนการสอนแบบทางเดียว คือ ฟังครูพูดเสียเป็นส่วนใหญ่

(ญี่ปุ่นหลากมมม. ๒๕๔๘ : ๕๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนให้แง่คิด ว่า วิธีการ เรียน การ สอนไม่ใช่ การให้ ความรู้ แก่ นักเรียน แต่ควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและตั้งคำถาม วิธีการเรียนการสอนของญี่ปุ่นเป็นแบบเดียวกับ ไทย แตกต่างจาก ประเทศอเมริกา ทำให้รู้ว่าสังคมอเมริกาให้ความสำคัญ อิสระแก่นักเรียนมากกว่า ทำให้นักเรียนมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่า เด็กเป็นพลังและ อนาคตของประเทศ ดังนั้น ประเทศที่ต้องการพัฒนาเด็ก จึ ้ ควรปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสคิด สงสัย และคิดตั้งคำถาม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง

นอกจากนี้แล้ว ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู* ผู้เขียนได้กล่าวถึงประสบการณ์ การฝึกชินลงที่ประเทศพม่า ซึ่งเป็น วิธีการศึกษาเรียนรู้อีกแบบหนึ่ง คือ เรียนรู้จากประสบการณ์ ดัง ความว่า

ผมพบว่านี่เป็นหลักการที่ออกจะแหวกแนว...ตั้งเป้าหมายไว้สูงสุดตั้งแต่แรก ไม่ได้จ้อยถอย หรืออุจอเต็นไม่เชื่อในวิถีค่อยเป็นค่อยไป สะยาของผมอธิบายเพิ่ม ว่า ทุกคนควรเริ่มต้นโดยไม่ต้องกังวลเกี ยวกับข้อจำกัดใด ๆ ก่อนจะได้รู้ศักยภาพ แท้จริงของตน ถึงตอนนี้ผมชอบใจนัก นี่เป็นปรัชญาน่าคิดน่าสนใจ เขาเป็นครูที่น่า นิยมไม่น้อย

(*ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู*. ๒๕๕๓ : ๑๑๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนให้แง่คิดในด้าน วิธีการเรียนรู้โดย ผ่านประสบการณ์ด้วย ตัวเอง ตัวอย่างคือผู้เขียนที่ชอบเล่นชินลง จึงไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเองที่ประเทศพม่า ซึ่งยังได้เข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ และเทศกาลที่เกี่ยวกับชินลง และให้แง่คิดว่า การเรียนรู้ด้วยตัวเอง ควรทำอย่างเต็มที่ ตามความสามารถด้วยความพยายามมากที่สุดก่อน หากพยายามเต็มที่แล้วไม่ประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็ค่อยปรับเป้าหมายในการเรียนรู้ให้เหมาะกับตนเอง

๔.๒.๓ แง่คิดด้านการอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม

สารคดี *ญี่ปุ่นหลากมุม* ผู้เขียนได้กล่าวถึงมารยาท การรับประทานอาหารของญี่ปุ่น และสิ่งที่ ต้องระมัดระวังในการรับประทานอาหารญี่ปุ่น ซึ่ง สะท้อนผ่านการเล่าเรื่อง การใช้ตะเกียบ โดยมี ความหมายเฉพาะในการใช้สอยที่แตกต่างกัน ดังความว่า

เนื่องจากตะเกียบเกี่ยวข้องกับคนญี่ปุ่นอย่างแยกไม่ออก มารยาทการใช้ ตะเกียบจึงมีหลายข้อ แต่ละข้อมีชื่อเรียกโดยเฉพาะ สำหรับใช้สอนลูกสอนหลานให้ จดจำไว้เวลาเข้าสังคม ฟังแต่ละชื่อเหมือนเป็นเพลงดาบตะเกียบสังหารของเมือง ซามูไร แต่ไม่ใช่ กลับเป็นสิ่งต้องห้ามในการรับประทานอาหารมารยาทเหล่านี้ ได้แก่ มะโยะอิบะชิ (mayoibashi) ตะเกียบงวงวย เอาตะเกียบเขี่ยอาหารไปมาไม่ รู้จะเลือกคีบอะไร

ซะงูริบะชิ (saguribashi) ตะเกียบเสาะหา เอาตะเกียบคู้ ๆ หาดอาหารที่ ตัวเองต้องการ

นะมิตะบะชิ (namidabashi) ตะเกียบหยาดน้ำตา สลัดน้ำแกงให้สะเด็ด จากปลายตะเกียบ

เซะเซะริบะชิ (seseribashi) ตะเกียบทิ่มแทง ใช้ตะเกียบแคะ ฟันแทนไม้จิ้ม ฟัน

ทะทะคิบะชิ (tatakibashi) ตะเกียบเคาะสะท้านถ้วย ใช้ตะเกียบเคาะถ้วย เมื่อต้องการขอข้าวเพิ่ม

โยะเซะบะชิ (yosebashi) ตะเกียบสอยดาว ใช้ตะเกียบเขี่ยหรือเลื่อน ภาชนะใส่อาหารเข้าหาตัว

เพลงตะเกียบเหล่านี้ห้ามงัดออกมาใช้เด็ดขาด มิฉะนั้นสังคมจะไม่ยอมรับ

สำหรับคนต่างชาติ พลลาดพลังครั้งสองครั้งคงไม่เป็นไร เพราะผู้ไม่รู้ย่อมได้รับการให้อภัย แต่มารยาทบางข้อเป็นสามัญสำนึกที่ใคร ๆ ก็คงระลึกได้ว่าไม่ควรทำ ทางที่ดีที่สุดคือ เรียนรู้ธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมอื่นให้ถูกต้อง ผู้คนจะได้ยกย่องว่า มารยาทงาม

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๙๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงวัฒนธรรมการใช้ตะเกียบ ผู้เขียนก็ได้สอดแทรกแง่คิดว่า เมื่อเดินทางไปต่างประเทศ นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมและความเชื่อ ของชาตินั้น แม้ว่าจะแตกต่างกับเรา โดยศึกษาและทำความเข้าใจ วัฒนธรรมของประเทศนั้น ก่อนการเดินทางไป เพื่อแสดงถึงการเคารน และความเป็นมิตรต่อกัน ดังเช่น ประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการใช้ตะเกียบ ที่เคร่งครัด มีข้อกำหนดการใช้และข้อห้ามมากมาย นักท่องเที่ยวทั่วไปก็ต้อง ปฏิบัติตามให้ถูกต้อง เพราะแต่ละสังคมมีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ถ้าทุกคนรู้จัก เคารพ ได้ เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศอื่น ๆ เราก็จะอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ โลกเราก็จะสวยงามมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว ในสารคดีเรื่อง **ต้นทางจากมะละแหม่ง** ผู้เขียนก็ได้ ให้อธิบายเกี่ยวกับ วัฒนธรรมการรับประทานอาหารด้วยมือของชาวมอญ ดังความว่า

การเปิบข้าวเป็นศิลปะที่ต้องเรียนรู้และอาศัยความชำนาญ การเปิบนั้นไม่ ยาก ตอนแรกอาจดูเก้งก้างหน่อย แต่ต้องทำให้เป็นธรรมชาติ ไม่ได้ใช้มือทั้งมือ ใช้ เพียงนิ้วทั้งห้า นิ้วกอบข้าว โดยมีนิ้วหัวแม่มือคอยประคองและแต่งคำข้าวให้พอเหมาะ พอคำ เมื่อส่งเข้าปากใช้นิ้วโป้งดันข้าวเข้าปากไป จะได้ข้าวมากน้อยขึ้นอยู่กับฝีมือแต่

ละคน ที่สำคัญจะต้องไม่จับนิ้วทำเป็นผู้ตีหรือใช้แต่ปลายนิ้ว เพราะจะไม่ได้ข้าวเข้า ปากสักก็มากน้อย

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๕๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารโดยการเปิบข้าว ด้วยนิ้วทั้งห้าของชนชาติมอญ ผู้เขียนยังได้สอดแทรกแง่คิดแก่ผู้อ่านว่า วิธีการกินอาหารเปิบข้าวด้วย นิ้วเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของชนชาติมอญ ซึ่งมีทักษะและต้องผ่านการเรียนรู้ จึงจะทำได้และ ทำถูกต้อง และยังให้แง่คิดที่แก้ไขทำความเข้าใจผิดว่า การกินข้าวด้วย มือสะท้อนให้เห็น ว่าประเทศด้อยพัฒนา และเป็นวิธีที่สกปรก แต่ข้อเท็จจริงแล้วมันเป็นวัฒนธรรม มส่วหนึ่งของคนอีกชาติหนึ่ง เราไม่ควรใช้ แนวคิดหรือกฎเกณฑ์ของตนเองมาตัดสินความผิดถูกหรือความดีความไม่ดี เมื่อ เดินทางไปอยู่ร่วมกับ ชาวมอญ ก็ควรปรับตัวและปฏิบัติตาม เป็นการเคารพวัฒนธรรมและความเป็นชาติของคนอื่น ๆ

๔.๒.๔ แง่คิดด้านการปกครอง

สารคดีเรื่อง **ต้นทางจากมะละแหม่ง** ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงปัญหาและความขัดแย้งของประเทศ พม่าในด้านการปกครอง และความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ดังความว่า

... พิธีกรรมที่เหล่ารัฐมนตรีพม่าคืบคั้นขึ้นมาทำพิธีนั้น มันขัดแย้งกับ

พฤติกรรมที่กระทำต่อองค์พระธาตุอย่างสิ้นเชิง ไม่นับรวมกับคำพูดที่อวดอ้างต่อ

ชาวโลกว่าตนเองพยายามประสานรอยร้าวกับชนกลุ่มน้อย ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่พลเมืองของตน แบ่งอาณาเขตเป็นรัฐปกครองตนเอง แต่แท้ที่จริงรัฐที่ว่า มีเพียงในกระดาษที่ไม่เคยได้รับการปฏิบัติ เขาขีดเส้นให้รัฐมอญน้อยนิด และทาบทับพื้นที่ของกะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ทำนองว่าปล่อยเสือสองตัวเข้าไปในกรงเดียวกันให้ต่อสู้กันเอง หรืออาจถูกนายพรานลอบยิงจากด้านหลังจนตายไปทั้งคู่ แล้วผลประโยชน์ที่แท้จริงก็จะตกกับนายพรานชาวพม่าโดยไม่ต้องลงแรง ซึ่งรัฐบาลทหารพม่ามักให้กุศโลบายแบบนี้เข้าจัดการกับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เป็ นการยื่นมือชนกลุ่มน้อยจัดการกับชนกลุ่มน้อยด้วยกันเอง

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๗๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาทางการเมืองในประเทศพม่า ที่มีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยและแก้ปัญหาโดยเพิ่มความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยโดยกล่าวเปรียบเทียบกับ การปล่อยเสือให้ต่อสู้กัน และรัฐบาลพม่าก็เข้ามาปกครองชนกลุ่มน้อยโดยไม่ต้องเสียกำลัง ผู้เขียนได้สอดแทรกแง่คิดที่มีต่อการปกครองประเทศ พม่าว่า การปกครอง ที่ดี ควรให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนทุกคน ไม่ว่าชาติไหนก็ตาม เพราะทุกคนมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน รัฐบาลจึงต้องบริหารประเทศ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็น สำคัญ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่เลือกปฏิบัติกับชนชาติกลุ่มน้อยด้วย สังคมจึงจะมีความสันติภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาในทางที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่า ในการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ผู้เขียนจะสอดแทรกแง่คิดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน เป็นข้อคิดให้ผู้อ่านอ่านคิดหาคำตอบและค้นหาแนวคิดในเรื่องต่อไป มีคุณค่าต่อผู้อ่านที่นำมาใช้ประโยชน์ เพื่อปรับปรุงใช้กับตัวเอง ทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาและ จัดการกับปัญหา ซึ่งจะช่วยให้มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสร้างสภาพแวดล้อมสังคมให้ดีขึ้น

๔.๓ คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน

สารคดีที่ได้รับ รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด มีคุณค่าแก่ผู้อ่าน ทำให้สนุกสนานกับเรื่องราว รวมทั้งประสบการณ์ในการเดินทางไปต่างประเทศ และประเทศไทย ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้ แง่คิดเหมือนได้พบเห็น และได้ประสบการณ์ร่วมไปกับผู้เขียนด้วย ทั้งนี้ความเพลิดเพลินที่ได้จากการอ่านสารคดี เกิดจากการที่ผู้เขียนใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม และชวนให้ติดตาม อ่านเรื่องราวตั้งแต่เริ่ม ต้นจนจบเรื่อง การใช้ภาษาของผู้เขียนให้ความเพลิดเพลิน โดย ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนในด้านระดับภาษากับสำนวนโวหาร

จากการศึกษาวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓ พบว่า สารคดีแต่ละเรื่อง ใช้ระดับภาษา และโวหารต่าง ๆ ที่สามารถสื่อความได้ชัดเจน และทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเพลิดเพลินในขณะที่ าน แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ การใช้ระดับภาษา และสำนวนโวหาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ การใช้ระดับภาษา

การใช้ภาษา สื่อสารต้องคำนึงถึง กาลเทศะ สถานการณ์ สภาวะแวดล้อม และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จึงแบ่งภาษาเป็นระดับต่าง ๆ และเลือกใช้ให้เหมาะสม สารคดีที่ได้รับ รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนการใช้ระดับภาษา ๓ ลักษณะ ได้แก่ ภาษาระดับทางการ ภาษาระดับกึ่งทางการ และภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา ซึ่งผู้เขียนเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ และวัตถุประสงค์ในการเขียนที่ต้องการสื่อความหมายกับผู้อ่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ภาษาระดับทางการ

ภาษาระดับทางการ เป็น ภาษาที่มีการเลือกสรรถ้อยคำอย่างถูกต้องตามแบบแผนของภาษาไทยที่ดี ใช้ถ้อยคำสุภาพ ใช้ศัพท์ทางวิชาการปะปนอยู่ด้วย ผู้เขียนจะ เรียบเรียง ถ้อยคำและพิจารณาเลือกใช้ภาษาเป็นอย่างดี จึงเป็นภาษาที่สละสลวย สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้อธิบายวิธีการ ระบายปลาแดกเพื่อได้บริโภคได้นาน ๆ โดยใช้ใ้รูปแบบต่าง ๆ ดังความว่า

ไหโหล่ง คือไหที่บรรจุปลาแดกได้ ๑ หมื่น หรือ ๑๒ กิโลกรัม

ไหกับ หรือ ไหน้ำหล่อ หรือ ไหตั้นซ่าง เป็นไหที่มีปากสองชั้นมีฝาปิด จะใช้สำหรับเก็บปลาแดกไว้บริโภคในครัวเรือน เพราะมีรางหล่อน้ำได้ ไว้ป้องกันแมลงหรือมดขึ้น

(*แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑๐๖*)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับทางการ เมื่ออธิบายความรู้เรื่องการใช้ไหบรรจุปลาแดกแบบต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเรียบเรียงเป็นประโยคที่ถูกต้องชัดเจน ใช้คำศัพท์ ได้แก่ คำว่า บรรจุ กิโลกรัม บริโภค ครัวเรือน หล่อน้ำ

สารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนได้กล่าวถึงบรรยากาศที่รอบ ๆ วัดกะด้า ดังความว่า

วัดกะด้าจเป็นวัดขนาดเล็กที่บูรณะขึ้นใหม่จากวัดร้างของชาวกะเหรี่ยง มีเพียงโบสถ์ขนาดเล็กที่ยังสร้างไม่เสร็จ ขาดทั้งบานประตูและหน้าต่าง มีศาลาอเนกประสงค์ชั้นเดียวขนาดห้าห้องหลังหนึ่งที่ใช้สวดมนต์เช้า – เย็น ฉันทเพลฟังเทศน์พร้อมทั้งเป็นกุฏิของเจ้าอาวาสไปในตัว บนเนินเขาเตี้ย ๆ ทั้งสองลูก สร้างเจดีย์ขนาดสูงประมาณสามวาไว้ลูกละองค์ที่เพ็งยกฉัตรเสร็จ และเพ็งหมาแหงนหลังคามุงแฝกที่ปลูกสร้างง่าย ๆ สำหรับปรุงอาหารอีกหนึ่งหลัง

(*ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๗๒*)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ ว่า เรื่องที่เป็นความรู้ หรือเป็นข้อเท็จจริง ผู้เขียนจะใช้ภาษาระดับทางการ เช่น คำว่า บูรณะ ศาลา อเนกประสงค์ ฉันทเพล กุฏิ ปลูกสร้าง เจดีย์ ปรุงอาหาร เป็นต้น กล่าวถึงที่ตั้งและสิ่งก่อสร้างที่อยู่รอบวัดกะด้า เพื่อถ่ายทอดข้อมูลแก่ผู้อ่าน ให้รู้สึกมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ในสารคดีเรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนกล่าวถึงภูมิศาสตร์ของหุบเขากาฐมาณฑุ ดังความว่า

หุบเขากาฐมาณฑุเปรียบได้กับหัวแหวนของดินแดนเนปาล เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา มีลักษณะเป็นรูปวงกลมค่อนข้าง วงรี ทอดตัวอยู่ในแนวเหนือใต้ ครอบคลุมพื้นที่ราว ๖๐๐ ตารางกิโลเมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๒๐๐ เมตร โดยรอบของพื้นที่เป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อนและสูงชัน

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับทางการ เพื่อให้ความรู้ด้าน ภูมิประเทศ ของเมือง กาฐมาณฑุ ซึ่งเป็นข้อมูลเท็จจริงที่บันทึกไว้ในเอกสาร วิชาการ ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าเนื้อหาเป็นข้อเท็จจริง มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ตัวอย่างภาษาระดับทางการ เช่น หุบเขา สันฐาน ดินแดน ครอบคลุม กิโลเมตร ระดับน้ำทะเล เทือกเขา สลับซับซ้อน ฯลฯ

สรุปได้ว่า ในสารคดีที่ได้ รับรางวัลนายอินทร์อวอร์ด ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับทางการ เพื่อต้องการเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง และ เพื่ออธิบายความรู้ในทางวิชาการ หรือ ใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความศรัทธาทางศาสนา ผู้เขียนจึงเลือกใช้คำศัพท์วิชาการ และเรียบเรียงภาษาให้ถูกต้อง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเชื่อถือและมีความรู้ความเข้าใจได้อย่างถูกต้องชัดเจนมากขึ้น

๒. ภาษาระดับกึ่งทางการ

ภาษาระดับกึ่งทางการ เป็นภาษาที่มีการใช้ถ้อยคำเรียบง่าย เป็นคำสามัญไม่ใช่ศัพท์วิชาการ แต่ในขณะที่ยังคงความสุภาพของภาษาเอาไว้ แต่จะใช้ภาษาระดับสนทนาผสมผสานเข้ามา เพื่อให้รู้สึกเป็นกันเอง มากขึ้น เป็น ภาษาที่ใช้ใน การติดต่อธุรกิจการงานที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล การเขียนที่ลดความเป็นทางการชวนให้ผู้อ่านติดตามอ่านและเห็นภาพ รู้สึกสมจริงมากขึ้น ได้อารมณ์เพลิดเพลิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์ของเมืองบริสตอล ประเทศอังกฤษ ดังความว่า

...พิพิธภัณฑ์ของบริสตอลแห่งนี้ไม่ได้ใหญ่โตมโหฬารครับ อาคารเก่าได้รับการปรับปรุงเป็นบ้านของสิ่งตั้งแสดงสารพัด แต่เป็นหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ที่ได้รางวัล มี

ทั้งข้าวของจากยุคโบราณ มีสัตว์สตัฟฟ์ ภาพเขียนเก่า เครื่องเงิน หินชนิดต่าง ๆ เครื่องดนตรีอายุมาก ให้ได้ตามเก็บความน่าทึ่งของโลกอดีต

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๕๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการกล่าวถึงลักษณะของ พิพิธภัณฑ์ของเมืองบริสตอล และแนะนำสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ โดยใช้ภาษาทางการ เช่นคำว่า พิพิธภัณฑ์ สัตว์ผสมผสานกับภาษากึ่งทางการ เช่น คำว่า ใหญ่โตมโหฬารครับ อายุมาก ความน่าทึ่ง เป็นต้น ลดความเป็นทางการและมีน้ำเสียงที่ให้สนุกสนาน ชวนให้ติดตามอ่านต่อไป

สารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนได้ใช้ภาษากึ่งทางการเล่าประสบการณ์ที่ได้พบเห็นเมื่อไปท่องเที่ยวที่วัดพม่ากับวัดมอญ ดังความว่า

เมื่อเดินมาถึงตลาดที่เราผ่านไปเมื่อเช้า ถึงสี่แยกไฟแดง หากเลี้ยวขวาก็จะเป็นทางตรงไปประตูทางขึ้นด้านทิศเหนือของพระเจดีย์ แต่แยกทางด้านซ้ายของเรา ผมเห็นมีวัดตั้งอยู่และมีรูปปั้นนูนต่ำสีทองขนาดใหญ่บนผนังตึกเป็นรูปหงส์ จึงแน่ใจว่าต้องเป็นวัดมอญแน่นอน ผมก็บวิทอเดินเข้าไปดูใกล้ ๆ พบว่าเป็นวัดสองวัดรั้วติดกัน วัดขวามือเป็นวัดพม่า ส่วนด้านซ้ายมือเป็นวัดมอญ มีภาษามอญเขียนไว้ว่า “วัดโน่นทอ” แปลว่า วัดมณฑลเศียรทอง ... วัดนี้มีชื่อเสียงมากในด้านการสอนหนังสือ การเรียนพระปริยัติธรรมมอญ และพระวัดโน่นทอนี้ยังแตกฉานในศาสตร์หลายด้าน แต่งตำรับมากมายขึ้นชื่อ...

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๙๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการกล่าวถึงวัดมอญและวัดพม่า โดยใช้คำที่ใช้พูดสนทนากันทั่วไป เช่น ไฟแดง รูปปั้น แน่ใจ มีชื่อเสียง เป็นต้น การใช้คำศัพท์เช่นนี้จะลดความเป็นทางการ ของการเล่าเรื่องเกี่ยวกับวัดที่ใช้คำศัพท์พระเจดีย์ พระปริยัติธรรม ศาสตร์ ตำรับ ทำให้การอธิบายทำให้เห็นภาพ และผู้อ่านรู้สึกสนุกสนาน

สารคดีเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู ผู้เขียนได้แนะนำวัดต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่น ดังความว่า

สายขึ้น อองมุรินพาไปเจาะเจดีย์เด่น ๆ หลายแห่ง วัดอนันดา วัดตะบิณยู บุปญา หรือวัดน้ำเต้า ซเวกยูยี้ ตีโลมินโล ธันมะ ยางจี เป็นต้น แต่ละที่ต่างมีความโดดเด่น ความเป็นมา ศิลปะการก่อสร้าง แตกต่างและหลากหลายน่าสนใจพอกัน ผมอดเปรียบเทียบถึงท่าทางหลากหลายนี้บร้อยละ ๆ ชนิดของชินลงไม่ได้ หรือความหลงใหลในบางสิ่งบางอย่าง ก่อกำเนิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำยสุดแล้วจะนำมา ซึ่งความงดงามหลากหลาย เป็นมรดกแก่คนรุ่นหลัง

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๒๑๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการกล่าวถึงความสวยงามของสถานที่ที่เป็นเจดีย์ต่าง ๆ โดยใช้คำภาษาสนทนาผสมผสานแทรกไว้ด้วย เช่น สายขึ้น อด เจาะ แต่ละที่ บางสิ่ง บางอย่าง เป็นต้น ผสมกับภาษาสุภาพและมีความไพเราะด้วยการเลือกใช้คำที่มีเสียงสัมผัส เช่น ริเริ่ม สร้างสรรค์ ศิลปะการก่อสร้าง งดงาม มรดก เป็นต้น เป็นการใช้ภาษาที่สร้างความบันเทิงใจและเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่าน ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนาน

สรุปได้ว่า ในสารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับกึ่งทางการในการเล่าเรื่องตามความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ หรือใช้บรรยายสภาพของสถานที่ โดยใช้ภาษาทางการและภาษา สนทนา ผสมผสานกัน เพื่อลดความ เคร่ง เครียดของเนื้อหา ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนาน และรู้สึก ผ่อนคลายเมื่ออ่านเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ พร้อมกับมีความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กันด้วย

๓. ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา

ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา เป็นภาษาที่ใช้พูดคุยกันในหมู่คนที่สนิทสนมเป็นกันเองมาก ๆ เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อนสนิทญาติมิตร โดยใช้อ้อยคำง่าย ๆ ให้ความหมายตรงไปตรงมา มีการใช้คำย่อ คำสแลงปะปนอยู่ด้วย และเน้นความสนุกสนาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนได้กล่าวถึงความแตกต่างที่ร้านขายของในประเทศญี่ปุ่น จะใช้ถุงกระดาษ เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังความว่า

คนที่ไม่ทราบอาจคิดว่า เอ๊ะ ! มีถุงกระดาษกับถุงพลาสติกให้เลือกด้วยหรือ
เอาถุงพลาสติกดีกว่า จะได้ไม่ขาดง่าย

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาปากในการเล่าเรื่อง โดยใช้คำอุทาน “เอ๊ะ” และคำสามัญ เช่น ดีกว่า ไม่ขาดง่าย เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเอง เหมือนผู้เขียนกำลังพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับผู้อ่าน

ในสารคดีเรื่อง *เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนได้เสนอแง่คิดว่า ไม่มีเรื่องใดที่ทำได้ไม่ได้ประโยชน์ ดังความว่า

แต่ไหนแต่ไรมาไม่เคยเชื่อว่า เมื่อเราทำอะไรไปสักอย่างหนึ่งแล้วจะไม่ได้รับ
อะไรตอบแทนกลับมาเลย เพราะแม้แต่การเดินทางเราก็ยังได้ประสบการณ์อยู่
ดี ...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๓๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับปาก เช่น สักอย่างหนึ่ง กลับมาเลย เป็นต้น การใช้คำเหล่านี้เป็นภาษาปาก เป็นคำง่าย ๆ ที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกคุ้นเคยสนิทสนมเป็นกันเองกับผู้เขียนสรุปได้ว่า ในสารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับภาษาปากหรือภาษาสนทนาเมื่อผู้เขียนต้องการจะแสดงความคิดเห็นหรือให้ความรู้สึก อารมณ์ และยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านเป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนานและได้รับความเพลิดเพลินในขณะที่อ่าน

๔.๒.๒ สำนวนโวหาร

โวหาร หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารที่เรียบเรียงเป็นอย่างดี มีวิธีการ มีชั้นเชิง และมีศิลปะ เพื่อสื่อให้ผู้รับสารรับสารได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน และลึกซึ้ง ผู้อ่านจะได้ รับสารได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ในสารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนมีวิธีการเขียน ตามความต้องการที่จะเสนอให้ผู้อ่าน โดยเปลี่ยนการใช้ สำนวนการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน แบ่งเป็น ๕ ลักษณะ ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร อุปมาโวหาร เทพนาโวหาร และ อธิบายโวหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. บรรยายโวหาร

บรรยายโวหาร คือ โวหารที่ใช้บอกกล่าว เล่าเรื่อง อธิบาย หรือบรรยายเรื่องราว เหตุการณ์ ตลอดจนความรู้ต่าง ๆ อย่างละเอียด เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยชี้ให้เห็น

ถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผล
ที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน

ดังเช่น สารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้เล่าประวัติการก่อสร้างของหมู่บ้าน ดังความ
ว่า

“กบ” เป็นลูกชายคนโตของผู้ใหญ่วิเชียร ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าเรือ หมู่บ้าน
เล็ก ๆ ริมแม่น้ำสงคราม อยู่ในเขตตำบลบ้านซาง อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย เขา
มีน้องคือเชียด อายุอ่อนกว่ากบสองปี และอ้อด ที่อายุยังไม่ถึงสองขวบ หมู่บ้านนี้มี
ประชากรไม่ถึง ๔๐ หลังคาเรือน แม้ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่มากหมู่บ้านหนึ่ง ถ้าม
อายุก่อตั้งมาแล้วไม่ต่ำกว่าร้อยห้าสิบถึงสองร้อยปี เห็นจะได้ แต่เพราะเป็นหมู่บ้านที่
อยู่ริมแม่น้ำและมักจะเกิดน้ำท่วมเสมอ ชาวบ้านจึงพากันโยกย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่
บนที่ดอนซึ่งไม่ห่างกันมากนัก

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๒๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารบอกเล่าความเป็นมา เด็กชายในหมู่บ้านที่
ชื่อ “กบ” และบอกประวัติและลักษณะของหมู่บ้านบ้านท่าเรือ โดยใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายอย่าง
ตรงไปตรงมา ทำให้เข้าใจเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านอย่างชัดเจน

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมูม* ผู้เขียนได้เล่าเรื่องขบขันที่นักการเมืองญี่ปุ่นใช้ภาษาอังกฤษผิด
ดังความว่า

เรื่องมีอยู่ว่า นักการเมืองญี่ปุ่นคนหนึ่งต้องเข้าร่วมประชุมระดับประเทศมี
กำหนดการพบปะนายบิล คลินตัน ประธานาธิบดีของอเมริกา ก่อนวันประชุมมีครูมา
ฝึกปรือวิทยายุทธ์ภาษาอังกฤษไว้ทักทาย ครูสอนนักการเมืองญี่ปุ่นคนนั้น ว่า ทันทักที่
พบประธานาธิบดีคลินตันท่านจงใช้จ้อจี้ นภาษาทักทายด้วยการจับมือ แล้วต่อไปก็
กล่าวด้วยวาจาว่า “How are you ?” (สบายดีหรือครับ) จากนั้นประธานาธิบดี
คลินตันจะตอบว่า “I’m fine. And you ?” (ผมสบายดี แล้วคุณล่ะครับ) ท่านจึง
เอื้อนเอ่ยอย่างยิ้มแย้มว่า “Me, too.” (เช่นกันครับ)

พอถึงวันประชุมจริง ด้วยความประหม่า จากที่เตรียมมาว่าจะพูด “How
are you ?” พลาดไปเป็น “Who are you ?” (คุณเป็นใครครับ) ประธานาธิบดีค
ลินตันนึกว่านักการเมืองญี่ปุ่นคนนี้ปล่อยมุข จึงตั้งรับด้วยสมองอันฉับไวตอบกลับไป
ว่า “I’m Hillary’s husband.” (ผมเป็นสามีของฮิลลารีครับ) นักการเมืองญี่ปุ่นท่าน
ฝึกพูดมาอย่างดีมีลีลา ตอบกลับทันใดว่า “Me, too.” ผู้นำสหรัฐฯ คงอึ้งไปเล็กน้อย
และอาจคิดว่า “เล่นแรงจังนะพี่”

(ญี่ปุ่นหลากมูม. ๒๕๔๘ : ๑๓๓)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารเล่าเหตุการณ์ที่เกิดความผิดพลาดของ
นักการเมืองญี่ปุ่นที่ใช้ภาษาอังกฤษผิดความหมาย ผู้เขียนเล่าเรื่อง งราวที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดและแผ่
อารมณ์ขัน ผู้เขียนใช้ถ้อยคำง่าย ๆ สื่อความหมายได้ชัดเจน ตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว

ตลอดทั้งเรื่องรู้สึกสนุกสนาน เป็นกลวิธีทำให้เรื่องน่าสนใจ ผู้อ่านไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในขณะที่อ่าน และ
ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับวิธีการเขียนแบบบรรยายโวหาร

สารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นศัตรู* ผู้เขียนได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง ของรัฐบาล
เนียนมาร์ ดังความว่า

... รัฐบาลเมียนมาร์เดิมชื่อ สภาพิรพุกกฎหมายและระเบียบวินัยแห่งรัฐ
(SLORC) ต่อมาปรับแต่งสภาพเป็นสภาพสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC) ซึ่ง
เป็นคณะในเครือเดียวกัน SPDC ก็กำลังร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนชาวหม่อง
(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๘๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารเล่าเรื่องที่ทำให้ความรู้ที่เกี่ยวกับรัฐบาลของ
ประเทศพม่า โดยใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านรู้และเข้าใจสภาพการเมือง
ของพม่าได้มากขึ้น

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ได้ใช้บรรยายโวหาร ในการบอกเล่า
เรื่องราว ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นมา หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ที่ทำให้ผู้อ่านได้
ความรู้และเข้าใจสถานการณ์อย่างชัดเจนมากขึ้น

๒. พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหาร คือ โวหารที่ใช้กล่าวถึงเรื่องราว สถานที่ บุคคล สิ่งของ หรืออารมณ์
อย่างละเอียด สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกลงไปเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ เกิดอารมณ์
คล้อยตามไปด้วย

ดังเช่นสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้ พรรณนาความสวยงามของทางเดินของ
สวนสาธารณะ หรือ “ปาร์ค” ดังความว่า

ที่เห็นนั้นเป็นไหล่เนินครับ ลา ดลงไปที่ถนนควีนส์พาเหรด ถัดลงไปอีก ...
เป็นทางลาดเชื่อมกับถนนเซนต์จอร์จส์ ถ้าเลี้ยวขวาไปก็เห็นวิทยาลัยบริสตอล เลี้ยว
ซ้ายเดินไปก็จะถึงห้องสมุดกลางครับ
กลับหลังหันไต่เนิน...เดินย้อนขึ้น...ก็มาอยู่ที่ไหล่เนิน...ที่เดิม ตรงนี้สวยครับ
เหมือนเฉลี่ยงนั่งชมโลกได้ หลู่ าเขียว ลมสะอาดจากปาร์คพัดเย็นชื่นใจ ที่นี้ไกล
ออกไปเห็นถนนแองเคอร์ เกือบขนานกับถนนเซนต์จอร์จส์ เลี้ยวบริมฝั่งน้ำครับ จาก
ไหล่เนินนี้...มองไป...เห็นลำน้ำ...ริ้วคลื่นเล็ก...พลั่วปรายเต็มผืนน้ำ มองเลยไป...เห็น
เมืองเห็นบ้านเรียงกันเป็นแผ่นเป็นผืน ....

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๕๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนโดยใช้ภาษาสนทนาและพรรณนาโวหารกล่าวถึง
ความสวยงามของ ไหล่เนิน แห่งหนึ่งของสวนสาธารณะอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ ที่สวยงาม
ของธรรมชาติและมีความรู้สึกสดชื่นประทับใจเหมือนได้ไปพบเห็นสถานที่แห่งนั้นพร้อม ๆ กับผู้เขียน

ในสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้พรรณนาประสบการณ์ในการลงไปอาบน้ำใน
แม่น้ำ และได้พบเห็นเด็กชายสองคนที่เล่นน้ำอยู่ตอนกลาง ดังความว่า

เมื่อก้าวลงไป เท้าสัมผัสก้อนหินก้อนแล้วก้อนเล่าอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นที่พึงพิง
เดียวที่มีอยู่ และดูเหมือนตะเพ็กริมฝั่งจะลึกลงไปเรื่อยๆจนต้องขยับขึ้นมาตรงโขดหิน
และวิกน้ำใสตัว หยิบสบู่ที่วางอยู่บนเรือมาฟอกตามตัว ก่อนลงจมนตัวเองลงไปใต้น้ำ
เพื่อจะล้างฟองสบู่ ออก ครั้งแรกไม่กล้า ลืมตาใต้น้ำ ความรู้สึกเวลาดำลงไปจึงมีมิติ
อึดอัดและน่ากลัวจนต้องรีบโผล่ขึ้นมาอย่างรวดเร็ว แล้วก็ลงดำลงไปอีกครั้ง ตั้งใจว่า
จะลืมตา แต่ก็ยังหลับตาอยู่ดี จึงพบเพียงความมืดดำและอึดอัดเวลาดำน้ำ

เด็กชายสองพี่น้องแหวกว่ายอยู่กลางแม่น้ำด้วยท่าว่ายน้ำแบบต่าง ๆ และแข่ง
กันว่ายน้ำแบบนั้นแบบนี้ขณะที่ฉันยังทำท่ากลัว ๆ กลัว ๆ อยูริมฝั่ง ...

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๓๐)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารในการเล่าเรื่องการลงอาบน้ำในแม่น้ำ
ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้เห็นภาพพร้อมกับสัมผัสความรู้สึกที่ผู้เขียนอยู่ใต้น้ำที่มีมิติและรู้สึก
อึดอัด เปรียบเทียบกับภาพเด็กชายที่คุ้นเคยกับการลงอาบน้ำ และกำลังแข่งขันกันว่ายน้ำ ในขณะ
ที่ผู้เขียนยังรู้สึกกลัว การพรรณนาภาพและความรู้สึกของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านรู้สึกสมจริง เห็นภาพ
ชัดเจนและได้รับความเพลิดเพลินกับการนิกรภาพตามไปด้วย

สารคดี เรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนได้บรรยายสภาพของวัดกลางอย่างละเอียด
ชัดเจน ดังความว่า

หากหันหน้าออกจากวัดจะเห็นภาพพระธาตุมูเตออันสูงใหญ่จนนกเขาแทบ
จะเห็นข้ามไม้พัน มองไปทางซ้ายมือก็พลตลาดที่คลาคล่ำไปด้วยผู้คน ทั้งคนขายและ
คนซื้อ รถยนต์วิ่งสวนกันไปมาขวกไขว่ แต่พอหันกลับเข้าไปมองวัดกลาง แทบจะ
กลายเป็นหนึ่งคนละม้วน เพราะในวัดมีแต่สิ่งก่อสร้างเก่าแก่สีชมพูอมมอม
หลังคาและข้างฝาหลุดลุ่ยทรุดโทรมหลายแห่ง มีรอยโหว่ให้เห็นแสงแดดส่องทะลุบันรูไม้
ถั่ว อาคารหลังใหม่มีสองหลังเท่านั้น คือห้องสุขาด้านขวามือต่อจากศาลาพักร้อนที่
อยู่หลังประตูทางเข้า และกุฏิเจ้าอาวาสด้านซ้ายมือ ชั้นล่างทำเป็นห้องเรียนพระ
ปริยัติธรรม ส่วนศาลาหลังใหญ่ทำเป็นหอฉันในตัว แนวเดียวกับซุ้มประตูศาลาพักร
้อน ....

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๕๙ : ๑๕๓-๑๕๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารใน บรรยายรูปแบบและ สถาปัตยกรรม
ต่าง ๆ ภายใน โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพอย่าง ละเอียดชัดเจน ผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นภาพ ในใจ
ว่า พระธาตุมูเตอสูงใหญ่ จะสูงจนบิน นกข้ามไม้พัน ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสถาปัตยกรรมได้อย่าง
ชัดเจนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เห็นภาพของวัดกลางที่ทรุดโทรมเปรียบเทียบกับพระธาตุมูเตอไม่ได้
การอ่าน

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ได้ใช้พรรณนาโวหารเพื่อ ให้ผู้อ่าน รู้สึก
คล้อยตามและเห็นภาพเหมือนได้เดินทางและได้พบเห็นสิ่งนั้นพร้อม ๆ กับผู้เขียน ทำให้เนื้อหาสารคดี
มีสีสัน มีชีวิตชีวา ผู้อ่านจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในขณะที่อ่าน แต่ได้รับได้ความเพลิดเพลินความสนุกสนาน
ไปด้วยกับผู้เขียน

๓. อุปมาโวหาร

อุปมาโวหาร คือ โวหารที่กล่าวเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก หรือเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น มักใช้ประกอบโวหารประเภทอื่น เช่น เทศนาโวหาร บรรยายโวหาร โดยเฉพาะพรรณนาโวหาร เพราะจะช่วยให้รสของถ้อยคำและรสของเนื้อความไพเราะ สละสลวยยิ่งขึ้น

ดังเช่นสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้ใช้อุปมาโวหารประกอบการบรรยายฤดูกาล ดังความว่า

*ฤดูใบไม้ร่วงเป็นสัญญาณของการพัก ไม่เคยเป็นสัญญาณของการจบสิ้น
พักแล้วก็ออกเดินสู่ฤดูใบไม้ผลิ*

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๘๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีความคิดว่าฤดูใบไม้ร่วง มีใบไม้ร่วงลงบนพื้นดิน เปรียบได้กับ “สัญญาณ” ที่แสดงว่าฤดูนี้เป็นช่วงเวลาที่ดินไม้หยุดพัก หรือหยุดการเจริญงอกงาม ต้นไม้จึงสลัดใบที่แห้งกรอบออกไป เหมือนกับเป็นสัญญาณที่บอกให้รู้ว่าต้นไม้ได้หยุดพัก ไม่ได้เป็นสัญญาณที่แสดงว่าต้นไม้ตาย แต่เป็นสัญญาณการเตรียมผลิใบใหม่ในฤดูต่อไปคือฤดูใบไม้ผลิ

*ถนนไวท์เลดีส์เป็นถนนที่ผมถือเป็นเพื่อนครับ บางวันมอมแมมทั้งสาย
เพราะฝนตกลงมาให้เลอะฝุ่นเลอะโคลน บางวันเป็นเหมือนฉากละคร เล่นเรื่อง
สวรรค์ ดอกไม้ใบไม้สวยแข่งกันวันที่แดดสดใส ซอยเล็ก ๆ บางซอยมีร้านขายต้นไม้
...ไม่ดอก...ใบ...กระถางสวยๆ เมล็ดพันธุ์ดอกไม้ใบไม้ของสี่สตีเรียจ*

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๓๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้พรรณนาและเปรียบเทียบสภาพของถนนที่แตกต่างกันใน วันฝนตก และวันที่อากาศแจ่มใสว่าเหมือนฉากละคร ที่ธรรมชาติได้ปรับเปลี่ยน ย่นแปลงฉากได้อย่างรวดเร็ว คือถนนในวันฝนตกมีดินโคลนและทะเลาะ แต่ในวันที่ท้องฟ้าสดใส ถนนสายเดียวกันกลับมี ดอกไม้ใบไม้สวยงาม เป็นภาพที่แตกต่างกันเหมือนเปลี่ยนฉากละครหนึ่งไปเป็นอีกฉากหนึ่ง

*ประติมากรรมโลหะแวววาวที่ มีลวดลายเนี่ยมสแควร์เป็นน้ำตกที่ใส นทำงานอง
ซ้ำครับ ค่อย ๆ ไหล เป็นพลีวน้ำริมระริกไทรชนิด ๆ เหมือนยิ้มของเด็กน้อยในยาม
หลับใหล*

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๗๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้อุปมาโวหารเปรียบเทียบประติมากรรมโลหะที่มีน้ำตก มีเสียงที่เป็นท่วงทำนองซ้ำ ๆ และน้ำไหลซ้ำ ๆ มีพลีวน้ำที่มองแล้วเหมือน รอยยิ้ม น้อย ๆ ของเด็กที่กำลังนอนหลับ เป็นการใช้อุปมาโวหารประกอบในการบรรยายสภาพแวดล้อมรอบตัว ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและมีอารมณ์ที่คล้ายตาม

สารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้ใช้อุปมาโวหารเมื่อกำลังถึงดงคำชะโนด ที่มีน้ำหลากท่วมอยู่รอบและเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน เพราะมีปลาในแม่น้ำอย่าง อุดมสมบูรณ์ ดังความว่า

“ดงคำชะโนด” มีเนื้อที่ประมาณ ๕๐ ไร่ มีลักษณะเหมือนเกาะซึ่งลอยน้ำอยู่ในฤดูน้ำหลากบริเวณโดยรอบจะเกิดน้ำท่วม แต่ดงคำชะโนดเหมือนลอยตัวขึ้นมา น้ำไม่ท่วม

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๕๗)

...ขึ้นเรือมุ่งหน้าสู่แม่น้ำจับไม้พายเรือออกไปวางมองตอนย่ำค่ำ พอวันรุ่งขึ้นก็มีปลากินกันทั้งครอบครัว เหมือนกับเมล็ดพันธุ์ที่หว่านลงสู่ดิน แล้วมันก็งอกงามขึ้นมาให้เก็บเกี่ยว มันเป็นเหมือนความหวังที่จริงจัง มีตัวตนและจับต้องได้วันแล้ววันเล่า

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑๕๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้อุปมาโวหารเมื่อเล่าลักษณะของดงคำชะโนด และการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ โดยเปรียบเทียบว่าพื้นที่ของดงชะโนดที่ถูกน้ำท่วม ชะโนดจึงเหมือน เกาะที่ลอยอยู่ในน้ำ ตัวอย่างต่อมา ผู้เขียนได้เปรียบเทียบการทำอาชีพจับปลาว่าเหมือนกับการทำนา ที่ทำให้ชาวบ้านมีอาหารกินตลอดปี เพราะการจับปลาเพื่อบริโภคก็เหมือนกับเมล็ดพันธุ์ที่หว่านลงสู่ดิน ทำให้ผู้อ่านมีจินตนาการได้อย่างชัดเจน

ในสารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา ผู้เขียนได้เปรียบเทียบการตาย ตามความคิดเห็นและการนอนกรนของชาวเนปาลได้น่าสนใจ ดังความว่า

การหมดลมหายใจจึงเป็นเพียงการออกเดินทางไกลครั้งยิ่งใหญ่ที่จำเป็นต้องเตรียมตัวรับมือด้วยการใช้ชีวิตในแต่ละวินาทีในแต่ละลมหายใจเข้าออกอย่างมีคุณค่า นับจากนั้นการตายจะไม่ใช่สิ่งที่น่าพร่ำพรังอีกต่อไป

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๖๔)

...เสียงกรนแบบประสานเสียงของบรรดาชาวเนปาลี่ทั้งหลาย รู้สึกเหมือนกับได้ฟังการทดสอบเสียงลำโพงสามมิติในโรงภาพยนตร์ระบบเสียงรอบทิศทาง...

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๑๔)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ ว่า ผู้เขียนใช้อุปมาโวหารในการกล่าวถึงชีวิตและความตาย ว่าเปรียบเทียบได้กับการ เริ่มออกเดินทางไกลครั้งยิ่งใหญ่ มนุษย์จึงไม่ควรประมาท ต้องเตรียมตัวให้ดี และใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า นอกจากนี้แล้ว ยังเปรียบเทียบเสียงกรนของชาวเนปาลว่าเหมือนกับการเปิดเสียงลำโพงสามมิติในโรงภาพยนตร์เพื่อทดสอบเสียง ซึ่งเป็นเสียงที่หนวกหูน่ารำคาญ

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ผู้เขียนได้ใช้อุปมาโวหาร ทำให้สารคดีมีเรื่องราวที่น่าสนใจ ชวนให้อ่านติดตามเรื่องอ อย่างสนุกสนาน และทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น โดยสร้างภาพในใจ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ผู้อ่านไม่เคยมีประสบการณ์ นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้ผู้อ่านได้ใช้ทักษะการอ่านแบบตีความหรือวินิจสารได้อย่างสนุกสนานอีกด้วย

๔. เทศนาโวหาร

เทศนาโวหาร คือ โวหารที่มุ่งโน้มน้าวใจให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม เป็นการกล่าวในเชิงอบรม แนะนำสั่งสอน เสนอท รรศนะ ชี้แนะ หรือโน้มน้าว ชักจูงใจโดยยกเหตุผล ตัวอย่าง

หลักฐาน ข้อมูล ข้อเท็จจริง สุภาพศติ คติธรรมและสัจธรรมต่าง ๆ มาแสดงเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ ที่กระจ่างจนยอมรับเชื่อถือ มีความเห็นคล้อยตามและปฏิบัติตาม

สารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาการพัฒนาแต่วัตถุ และทำร้าย สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังความว่า

แม้วันนี้ป่าดงคำชะโนดยังสามารถอ้างเรื่องเล่าตำนานพญานาคอันเป็นสิ่ง
เร้นลับตามความเชื่อของคนอีสานได้อยู่...แต่นิเวศคำชะโนดดูอ่อนล้าเต็มที ความหวัง
ที่ว่า “คำชะโนด” จะยังดำรงนิเวศอันศักดิ์สิทธิ์เป็นป่าพรุแห่งอีสาน และทำหน้าที่สืบ
เล่าตำนานนาคในแม่น้ำ จึงดูน่าหวาดหวั่น หากยังคงมุ่งพัฒนาแต่วัตถุ ไม่เห็น
ความสัมพันธ์ของนิเวศ และยำเกรงต่อต้านไม่ใยหยู้ในบ้านของนาค เช่นเดียวกับ
ความยำเกรงที่มีต่อ “นาค”

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๖๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้เทศนาโวหารแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของ ระบบนิเวศและธรรมชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับตำนานความเชื่อเรื่องพญานาค เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านช่วยกัน รักษาธรรมชาติให้มากขึ้น

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนก็ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ดัง ความว่า

ผมเคยคิดว่า ถ้าเกิดบางวันป่วยหนัก ๆ ตั้งใจว่าจะนอนยืมไปตั้งแต่อยู่นอก
โรงพยาบาลเลย พอหมอถามผมก็จะยิ้มกว้าง ๆ หมอน่าจะถามนะว่า “ยิ้มอะไรคุณ...
คุณป่วยนะนี่” ผมจะตอบว่า ยิ้มเพราะดีใจที่หมอใส่เสื้อกาวน์สีเขียวไหม เพราะ
ถ้าหมอใส่เสื้อกาวน์สีเหลือง ผมอาจจะตกใจตายไปทันที เพราะคงนึกว่าใครนิมนต์
พระท่านมาเตรียมส่งวิญญาณ ถ้าหมอไม่เข้าด้วย ก็แสดงว่าอาการผมแย่มากแล้ว จะได้
เตรียมหาเรื่องไปเล่าให้ยมบาลฟังต่อไป

ชีวิตแต่ละวันของคนเรามีเรื่องเข้ามาเรื่อยครับ ...เจ็บแขน ...เจ็บขา ... อุด
หลังบอดนอน...ถ้าไม่มีอารมณ์ขัน มนุษยชาติคงสูญพันธุ์ไปแล้ว

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๒๐๐)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้เทศนาโวหารในการเสนอพรรณณะแก่ ผู้อ่านว่า ไม่ว่าจะ ได้พบกับเรื่องอะไร ก็ตาม ให้รักษาอารมณ์ขันตลอดไป จะทำให้ชีวิตดีขึ้น สนุกสนาน แม้ว่า เป็นเรื่อง ความเจ็บป่วย ก็ไม่ควรเคร่งเครียด แต่ควรมีอารมณ์ขันก็จะช่วยให้ผ่อนคลายความทุกข์หรือความไม่สบายใจไปได้ หรือถ้าคิดเปลี่ยนแปลงปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในแง่ดีก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข มากยิ่งขึ้น

สารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนได้เสนอพรรณณะในการมองโลกในด้านดี ดังความว่า

โดยส่วนตัว ผมสนุกกับการเรียนรู้และการอยู่ที่ญี่ปุ่น แรก ๆ เคยเหงา แต่หา
อะไรทำสักหน่อยก็ดีขึ้น เคล็ดล็บง่าย ๆ มองโลกในแง่ดีเข้าไว้ ที่ไหน ๆ ย่อมมีที่งูจูดดี

และจุดด้อย เมืองไทยก็มี ญีปุ่นก็ไม่มีข้อยกเว้น คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย มีทั้งคนดี และคนไม่ดี เรื่องดี ๆ ในญีปุ่นมีอีกเยอะ อยู่ที่ว่าใครจะเก็บเกี่ยวได้มากน้อยแค่ไหน

(ญีปุ่นหลากหลายมุม. ๒๕๔๘ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้เทศนาโวหารเสนอแง่คิดแก่ผู้อ่านว่า ทุกเรื่องทุกเหตุการณ์ ที่อยู่บนโลก มีทั้งด้านดีกับด้านไม่ดี จึงควรรู้จักจดจำหรือมีความทรงจำในเรื่องที่งามมากกว่า ชีวิตจะได้มีความสุขและความเบิกบานใจ

นอกจากนี้ สารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนได้พบกับคนที่มีชีวิต ตล่ำบักยากจน มากในประเทศพม่า และมีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิต ดังความว่า

... ผมคิดว่าชีวิตคนเรานั้นก็เป็นเพียงแค่การใช้ศิลปะในการดำรงชีวิตให้ รวดในสังคมไปวัน ๆ เท่านั้น เกิดแล้วก็ตาย ไม่ควรจะต้องแสวงหาอะไรสักอย่าง นักกันหนา เท่า ที่มีอยู่ทุกวันนี้เรายังไม่รู้จักพอ แล้วคนที่นั่นเขามีน้อยกว่าเราเป็น หลายสิบเท่า ทำไมเขาจึงอยู่กันได้ ผมว่าคนเรารู้จักตรงที่เราทำอะไรให้สังคมบ้าง มากกว่า เพราะถ้าพูดถึงทำอะไรให้ตัวเองแล้ว ชาตินี้คงไม่มีใครรู้จักพอ แม้แต่รายล้าน ฟาก็ยังต้องการชื่อเสียง ...

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๙๗)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ ว่า ผู้เขียนใช้เทศนาโวหารเสนอแง่คิดว่า ให้ทุกคนรู้จัก “อยู่อย่าง พอเพียง” ซึ่งเป็นการให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน ให้ทำสิ่งดี ๆ เพื่อสังคมบ้าง อย่าคิดแต่ผลประโยชน์ของตนเอง สรุปลงได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ได้ใช้เทศนาโวหาร เมื่อผู้เขียนต้องการ เสนอแง่คิดที่ดีให้ เพื่อให้กำลังใจ หรือข้อเสนอแนะแก่ผู้อ่าน ให้ตระหนักระมัดระวัง สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มีผลกระทบต่อเรื่องอื่น ทำให้ผู้อ่านได้เกิดแง่คิดใหม่ ๆ และมีพลังในการให้ดำเนินชีวิตต่อไป

๕. อธิบายโวหาร

อธิบายโวหาร คือ โวหารที่ทำให้ความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งกระจ่างชัดเจนขึ้น โดยมี จุดประสงค์จะนำประเด็นที่สงสัยมาอธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง การเล่าเรื่องบางตอนถ้ามีประเด็นใดที่เป็นปัญหาที่อาจใช้อธิบายโวหารเสริมความ ตอนนั้นจนเรื่องกระจ่างชัดเจนขึ้น อธิบายโวหารนี้มักใช้ในการอธิบายกระบวนการ การวิเคราะห์หรือจำแนก เนื้อหาออกเป็นประเภทหรือเป็นพวก และการอธิบายความหมายของคำ การอธิบายมีหลายลักษณะ เช่น การอธิบายตามลำดับขั้น การอธิบาย ด้วยการให้นิยาม หรือคำจำกัดความ การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน และการใช้อุปกรณ์หรือภาษาประกอบ

ดังเช่นสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาของชื่อแม่น้ำสงคราม อย่างชัดเจน ดังความว่า

เมื่อเราถามผู้เฒ่าผู้แก่ถึงที่มาของคำว่า “สงคราม” อันเป็นชื่อแม่น้ำว่า หมายถึงอะไร บางคนบางหมู่บ้านทางตอนบนก็จะเล่าเรื่องนางสุมณฑาให้ฟังว่าเป็น สงครามการต่อสู้แย่งชิงนางสุมณฑา เป็นที่มาของชื่อ “น้ำสงคราม” แต่ก็ยังมีบางคน เล่าว่าเป็นเพราะพื้นที่ลุ่มน้ำสงครามเดิมนั้นชาวบ้านจะปลูกต้นครามไว้ย้อมผ้า ซึ่งให้ สีน้ำเงินเหมือนต้นฮ่อมของทางภาคเหนือ ต้นครามนี้จะขึ้นอยู่มากตามริมฝั่งแม่น้ำ

“สงคราม” ที่หมายถึงป่าของต้นคราม มาจากคำว่า “สง” ที่แปลว่าป่า บวกกับคำว่า “คาม” อันหมายถึงต้นคราม และในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำจะใส่ออกเป็นสี เขียวคราม มองเหมือนว่าเป็น “สีสมคาม” และในเวลาต่อมาหน่วยงานทางราชการนำมาเขียน เป็นชื่อในเอกสารต่าง ๆ ก็ใช้เป็นคำว่า “ศรีสงคราม” จึงยึดถือชื่อนี้เวลาใช้เขียนเป็น ชื่อของอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม และชื่อของแม่น้ำที่ไหลผ่านอำเภอนี้สาย หนึ่งก็ชื่อว่า “แม่น้ำสงคราม”

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑๙)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนโดยใช้อธิบายโวหาร โดยอธิบายชื่อแม่น้ำ แยกตาม คำศัพท์และชื่อทางราชการ เพื่อบอกความเป็นมาของชื่อแม่น้ำสงคราม ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงวิถีชีวิต ของชาวบ้านที่ปลูกต้นครามไว้เพื่อย้อมผ้า และเห็นความสำคัญของแม่น้ำสายนี้ด้วย

สารคดีเรื่อง ญี่ปุ่นหลากมม ผู้เขียนได้อธิบายวิมมองโลกในด้านดีเพื่อจะได้เข้าใจคนต่างชาติ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ ไม่ต้องคิดถึงบ้าน ดังความว่า

โดยส่วนตัว ผมสนุกกับการเรียนรู้และการอยู่ที่ญี่ปุ่น แรก ๆ เคยเหงา แต่หา อะไรทำสักหน่อยก็ดีขึ้น เคล็ดล็บง่าย ๆ มองโลกในแง่ดีเข้าไว้ ที่ไหน ๆ ย่อมมีทั้งจุดดี และจุดด้อย เมืองไทยก็มี ญี่ปุ่นก็ไม่มีช้อยกเว้น คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย มีทั้งคนดี และคนไม่ดี เรื่องดี ๆ ในญี่ปุ่นมีอีกเยอะ อยู่ที่ว่าใครจะเก็บเกี่ยวได้มากน้อยแค่ไหน

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้อธิบายโวหารเป็นการ เน้นความเข้าใจ แก่ผู้อ่านว่า เรื่อง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกเรื่องทุกที่ที่อยู่บนโลก มีทั้งด้านดีกับด้านไม่ดี จึงควรรู้จัก บันทึกรู้จัก บันทึกความทรงจำ เรื่องที่ ดีและสวยงามมากกว่า ชีวิตจะได้มีความสุข

สารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา ผู้เขียนได้อธิบายสาเหตุที่มีชาวทิเบต เข้ามาอยู่ที่กาฐมาณฑุจนมีจำนวนมากกลายเป็นชุมชนอยู่รอบมหาสฎูปเป็นจำนวนมาก ดังความว่า

บริเวณโดยรอบของมหาสฎูปเป็นที่อาศัยของชาวทิเบตจำนวนมาก เนื่องจาก ทำเลที่ตั้ง อยู่บนเส้นทางการค้าโบราณซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเมืองลาซากับเมือง กาฐมาณฑุ และเมื่อจีนสายปีกเข้ามาครอบครองทิเบต จึงเป็นสาเหตุผลักดันให้ชาว ทิเบตหลั่งไหลมากาฐมาณฑุกันมากมาย ชุมชนทิเบตแห่งนี้ก็ยิ่งขยายตัวมากขึ้น ที่ แห่งนี้จึงมีชื่อเรียกเป็นภาษาทิเบตว่า “โชเต็นจารุง เกศระ”

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๕๗)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนโดยใช้อธิบายโวหารโดยให้เหตุผลที่ชาวทิเบตหลั่งไหล มากาฐมาณฑุกันมากมายอย่างละเอียด และให้ความรู้ด้านประวัติการขยายของชุมชนทิเบตด้วย

สารคดีเรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนได้อธิบายภาษาพม่าและภาษามอญ ดังความว่า

“ชาวตากอง” เป็นภาษาพม่าที่พม่าเรียกตามคำที่คนมอญเรียกนั่นเอง แต่ ออกสำเนียงแบบพม่า คำว่า “ชเว” เป็นภาษาพม่า แปลว่าทอง ส่วนคำว่า “ตากอง”

มาจากคำว่า “ละเก็ง” ในภาษามอญ หมายถึงไม้ที่ขัดกันไป มาเป็นฐานรากรับ
น้ำหนักขององค์พระเจดีย์ เหมือนการตอกเสาเข็มในการก่อสร้างปัจจุบัน...

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๘๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้อธิบายโวหารโดยแยกแยะความแตกต่างของกา รเรียกชื่อ
ของคนมอญและคนพม่า เป็นการขยายให้ความรู้แก่ผู้อ่านในด้านภาษามอญและภาษาพม่า

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดได้อธิบายโวหารเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่าง
กระจ่างแจ้ง ขยายข้อมูลให้ละเอียดชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องนั้นมากขึ้น และช่วยให้สารคดีมี
ความน่าเชื่อถือมากขึ้น

จากการวิเคราะห์คุณค่า สารคดีที่ได้รับ รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ทำให้พบว่า สารคดีให้
ความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสถานที่ที่ผู้เขียนได้เดินทางไปเป็นประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดใน
เนื้อหา โดยใช้กลวิธีการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านได้รับคุณค่าทั้งในด้านแง่คิดและ ความบันเทิงไปพร้อม ๆ
กัน

